

Mladika

8-9

999504572,8

- oktober 1991 L. 3000

- ottobre 1991

II 117 986 1991

č 67

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

MLADIKA 8

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXV. 1991

KAZALO

Sergij Pahor: Žrtve brezumja . . .	137
Draga po srebrnem jubileju . . .	138
Saša Martelanc: Manjša dolina, navadno stranka . . .	139
Bruna Pertot: Gospa Marija iz Egipta . . .	140
Vladimir Kos: Tovarišija . . .	141
Janez Povše: Žalostinka za Jugoslavijo? . . .	142
Osem Slovencev za danes: prof. Alojzij Geržinič . . .	144
Mogoče ne veste, da . . .	149
Neža Maurer: Pesmi . . .	151
Dr. Drago Štoka: Dr. Matej Poštovan se je poslovil . . .	152
Vinko Lenarčič: Spomini na Plečnika (6) . . .	153
Na robu . . .	153
Dora Žebot Lavrenčič: Moj oče Franjo Žebot (1) . . .	157
Antena . . .	158
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Vladimir Kos) . . .	164
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Listnica uprave	
Prilogi: Pavle Merku: Svetniki v slo- venskem imenoslovju (str. 121-124)	
RAST 65-91	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel./fax 040/370846

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3.000 lir. Celoletna naročnina za Italijo 25.000 lir; nakazati na poštni tekoči račun 14470348 — Mladika - Trst. Letna naročnina za Jugoslavijo 25.000 lir ali enakovreden znesek v drugih valutah. Druge države 35.000 lir (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 45.000 lir.

Tisk in fotostavek:

»graphart«, Trst, ulica Rossetti 14
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

O NEKI ZVEZDI

V nedeljo, 6. oktobra, sem bral v Pri-morskem dnevniku članek »Openski spomenik NOB bo imel bolj urejen videz«. V njem je pisalo, da spomenik obnavljajo ob dvajsetletnici odkritja, ki bo 30. novembra letos. Ob tem članku sem se spomnil otvoritve pred dvajsetimi leti, ko se je svečanosti udeležil tudi takratni župnik Vili Žerjal, ki je spomenik blagoslovil. Ob odkritju takrat namreč na spomeniku ni bilo nobenega boljševiškega znaka. Bil je lepo urejen spomenik, sprejemljiv za vse, ki so med vojno padli, ne glede na njihovo nazorsko prepričanje. Toda kmalu po odkritju se je nekega dne kradoma in čez noč pojavila na spomeniku velika in neestetska rdeča zvezda, ki še danes bode v oči mimoidoče. Ko že spomenik obnavljajo, bi bilo pošteno, da bi tisto zvezdo, ki nas ne združuje in je bila postavljena skoraj na skrivaj, odstranili. Ali se bomo Kraševci na tej strani meje zadnji odpovedali simbolom in mitom, ki so propadli od Sežane do Vladivostoka in od Trsta do Pariza? Se bomo zdaj zatekli na Kubo ali na Kitajsko po kisika za naše krvave simbole? Toda za koliko časa še?

R.A.

VOLITVE V ŠOLSKE ORGANE

Blizajo se volitve za obnovitev šolskih organov. Med drugim bomo 24. novembra volili tudi nove zavodske svete in predstavnike v šolske okraje. Slovenci se že od sprejetja delegiranih odlokov odpovedujemo zastopstvu in šolskih okrajih, in bojkotiramo volitve. Pri tem smo zelo dosledni in bolj postrani gledamo tiste redke, ki se ne držijo tega skupnega sklepa. Mislim, da si s tem delamo bolj slabo uslugo, ker se sami izločamo iz organov, ki odločajo o šolski politiki v pokrajini. Bojkot in odsotnost imata smisel samo, če s tem izsilimo od oblasti, da pristane na naše zahteve. Če se oblast požvižga, ker naša odsotnost ni niti opazna, delamo samo uslugo tej oblasti, zato bojkot ne sme trajati preveč časa. Mislim, da je zdaj že čas za zrel premislek. Zunaj teh organov ne moremo niti v najmanjši meri odločati

o tej politiki, ostajamo pa tudi zunaj ambienta in smo prikrajšani za vsa tista spoznanja, ki jih prinaša udeležba v takih skupnih organih. Kaj menijo o tem naši sindikalisti in politiki?

G.V.

STATUTI IN KOMUNISTI

Demokratska stranka levice je v tržaškem občinskem svetu volila za zloglasni statut, ki je izraz tako bednega gledanja italijanskih someščanov do slovenske prisotnosti v mestu, pa tudi dokaz že kroničnega strahu tržaških politikov pred reakcijami tržaških volilcev. Sprašujem bivše komuniste, ali je prav ob tej priložnosti bilo potrebno, da se odpovejo svoji doslednosti in da potegnejo s protislovenskim Trstom, zato da rešijo občinsko upravo pred komisarjem? Ali bi ne bilo boljše, da to celo izzovejo? Bojim se, da tudi oni popuščajo pred strašilom volitev.

R.M.

LJUDSKO ŠTETJE

Med popisovanjem prebivalstva v Italiji smo izvedeli, da so samo za tržaško pokrajino natisnili 30.000 izvodov vprašalnikov. Ker so med popisom te pole baje pošle, lahko štejemo, da je samo na Tržaškem skoraj 30.000 slovenskih družin, ki so zahtevale slovenske pole.

Morda pa nas ni toliko. Toda radoveden sem, kje so obtičale te skrivnostne slovenske pole.

M.O.

SUBJEKTIVITETA

V radijskem intervjuju po kongresu slovenske komponente italijanske stranke DSL je deželni svetovalec Miloš Budin dejal, da moramo drug drugemu priznati subjektivnost in subjektiviteto. Kaj je hotel s tem povedati, lahko ugibamo, vendar pa nam je popolnoma jasno, da je slovenskih osebkov s tako politiko, kot nam jo ponujajo bivši komunisti, vedno manj.

P.A.

SLIKA NA PLATNICI: Mladost na Vipavskem (foto Vlastja).

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Albert Miklavc, Franc Mljač, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemač, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Breda Susič, Lojze Škerl in člani uredniškega odbora.

Žrtve brezumja

Sergij Pahor

Nemogoče je razložiti vse, kar se je zgodilo v zadnjih mesecih po slovenski osamosvojitvi, v dramatičnih dneh, ki so z nedoumljivim nasiljem bliskovito prekinili sanje in upanje v mirno uveljavitev slovenske državnosti, na katero se je Slovenija pripravila tako resno in z velikim zaupanjem. Nad dogajanjem, ki smo mislili, da je nesprejemljivo za današnji čas in Evropo, smo se tedaj začeli čuditi, saj nismo imeli na voljo — in je še zdaj nimamo — nobene racionalne razlage, na podlagi katere bi stvari lahko začeli razumevati. Če še lahko najdemo opravičilo za beograjsko čaršijo, da je hotela z lahkomiselnim napadom v Sloveniji kaznovati slovensko »trmo«, ker je pač računala na papirnato premoč vojske, bi se po lekciji slovenskih teritorialcev morala strezniti in zavzeti bolj državnističnih stališč in sklepov. Razumeti bi morala, da bo, ob vsej razbesnelosti JLA in četnikov, na Hrvaškem vojska povzročila zgolj razdejanje in nepopisno gorje za stotisoče ljudi. V Beogradu bi morali spoznati, da mrtvi, požgana mesta in vasi ter porušeni spomeniki ne bodo pomenili samo ogromno škodo, ki je ne bo mogoče nikoli popraviti, temveč tudi, da ti ljudje, ki so postali žrtve brezumja, ne bodo nikoli več mogli živeti in delati z ramo ob rami v isti državi. Evropsko nerazumevanje dejanskega stanja, negotovost in cincanje — in morda tudi zgrešeni računi — pa so sprožili zločinsko roko, ki ni ohranila niti trohice razsodnosti. Ostala je gola maščevalnost, ki se ne ustavi pred nobeno mejo in nobenim premislekom. Orožje pa ni noben izhod, ne za eno ne za drugo stran, saj bodo Hrvati — kakorkoli se že izteče spopad — imeli za sosede še vedno Srbe in ti Albance in muslimane itd.

Tako se moramo še naprej čuditi. Kako naj sicer razumemo razne pojave, ki so z jugoslovansko krizo več ali manj povezani in ki jih neposredno občutimo tudi mi, čeprav gredo sklepi Rima ali Evropske skupnosti mimo nas, kakor gredo morda mimo manjšinske stvarnosti nerazumljiva stališča izvoljenih v slovenski parlament, ki zavirajo nove zakone o lastninjenju in privatizaciji v tako delikatnem in pomenljivem trenutku za slovensko gospodarstvo. Kako naj razumemo krik in vik, ki so ga zagnali italijanski krogi v Trstu, ko je prišel poglavar države Cossiga potipat glede jugoslovanskih tankov, ki naj bi jih preko Trsta prepeljali na jug. Ti tanki naj bi bili prava »žalitev« za Trst, ki se še spominja štiridesetih dni partizanske zasedbe. Dejansko pa je to bila le pretveza za nov napad na slovensko manjšinsko skupnost, le priložnost, da znova govorijo o »fojbah« in da jih spravijo pred vsedrjavno televizijo v nesrečno oddajo Mixer.

Kako naj se ne čudimo preprostosti italijanske duše, ki se še vedno otepa formalnega priznanja prisotnosti slovenske manjšine v statutih krajevnih uprav. Kako naj se ne čudimo njihovi naivnosti, da bo prej ali slej do takega in še bolj konkretnega priznanja prišlo, ko bosta slovenska in italijanska vlada na podlagi recipročnosti urejali vprašanje pravic in zaščit obeh manjšin? Kako naj se ne čudimo njihovi nedoslednosti, ko se zavzemajo za regionalno ureditev Istre preko državnih meja, ko pri nas ne morejo obveljati enake pravice za Slovence v isti deželi in celo pokrajini. Kako naj se jim ne smejemo, kljub temu, da gre to nam v škodo, ko tiskajo obrazce za ljudsko štetje v sedmih ali osmih jezikih — da bi pač dobili podatke o vseh priseljencih iz Afrike in Azije — pri nas pa sramežljivo skrivajo v omarah slovenske tiskovine in nas plašijo z denarnimi kaznimi, če ne izpolnimo italijanskih.

Obnašajo se po nojevsko: skrivajo glavo v pesek in nas seveda ne vidijo ter tako mislijo, da nas ni. Pa smo! Prav tako nojevska pa je tudi drža tržaških trgovcev in gospodarstvenikov, ki so zgroženi ugotoviti, da jugoslovanskih kupcev zaradi vojne ni več v Trst. Marsikdo je celo zameril Sloveniji, češ da je ona vse to zakuhalala, in se še zdaj ne zaveda, da teh kupcev nikoli več ne bo, vsaj v takšnem obsegu, kot je bilo doslej, da je lahko živelo močno pretirano število tržaških trgovin. Takih poslov z drobno trgovino ne bo več, s tem se morajo sprijazniti, vendar vztrajajo in zahtevajo privilegije iz Rima, da bi lahko preživeli. Toda tu so potrebni drugačni koraki in drugačna iniciativnost, da bi Trst lahko izkoristil ugoden položaj za razvoj svojega gospodarstva. Ostareli in previdni Trst je bržkone ni več zmožen.

Pozdrav ministra za kulturo dr. Andreja Capudra; predavatelja prof. Justin Stanovnik in Vlado Gotovac (zgoraj); dr. Peter Tancig in Marko I. Rupnik (spodaj).

V petek, 30. avgusta, so se v parku Finžgarjevega doma pričeli XXVI. študijski dnevi »DRAGA 91«. Ob 17.00 je predsednik DSI Sergij Pahor predstavil predavatelje letošnje Drage. Sledilo je prvo predavanje profesorja Justina Stanovnika iz Ljubljane z naslovom LECTIO DIFFICILIOR.

Študijski dnevi so se nadaljevali v soboto popoldan. Za predavateljsko mizo je ob 16.00 sedel prominenten hrvaški kulturnik Vlado Gotovac, ki je iz titovskih zaporov prišel na čelo »Hrvaške matice«. Svoje misli je strnil pod naslov HRVATSKA MED MEDITERANOM IN SREDNJO EVROPO. Isti večer je sledilo predavanje PERSPEKTIVE SLOVENSKE ZNANOSTI znanstvenika Petra Tanciga, slovenskega ministra za znanost in tehnologijo.

V nedeljo, 1. septembra, je ob 9. uri bila nedeljska služba božja, ki jo je v parku na prostem vodil letošnji zlato mašnik msgr. Lojze Škerl. Sledilo je razmišljanje p. Marka I. Rupnika VIZIJA IZ KAOSA. Predavatelj je izhajal iz vizije reevangelizacije sveta, ki črpa svojo moč v krščanstvu. Po kosilu je ob 16. uri bila na programu okrogla miza na temo: SLOVENIJA — REALNOST IN VIZIJA. Udeleženci razgovora so bili predstavniki slovenskega političnega življenja, ki so iz lastnega zornega kota ocenili sedanji osamosvojitveni trenutek Slovenije. Nastopili so: Janko Prunk za Social-demokratsko zvezo Slovenije, Janez Podobnik za Slovensko kmečko zvezo — Ljudsko Stranko, Ivan Bizjak za Krščanske demokrate Slovenije, Borut Pahor za Stranko demokratične prenovne, Fran Golja za Slovensko liberalno stranko, Vojko Vovk za Socialistično stranko Slovenije in Tone Peršak za Slovensko demokratično zvezo.

Okrogla miza na temo »Slovenija — realnost in vizija« ter pozdrav dr. Janeza Dularja, ministra za Slovence po svetu (zgoraj); pogled na del množice in somaševanje v nedeljo zjutraj (spodaj).

Saša Martelanc

Manjša dolina, navadno stranska

To definicijo beremo na 486. strani Slovarja slovenskega knjižnega jezika, prva knjiga, Ljubljana 1970. Geslo, ki ga razlagajo naše štiri naslovne besede, pa se glasi DRAGA.

Čudno, da nismo kdaj pogledali v tisti slovar v vsem dolgem času svojevrstne avanture, začete v Dragi pod Bazovico in preseljene potem na Opčine, kjer vztrajamo z nekoliko predrzno mislijo, da se bo to nadaljevalo kar v nedogled.

Petindvajset let smo sebe in druge spominjali, da ima ime naše pobude korenine v pridevniku, ki je objektivno med najlepšimi. To je bilo mogoče malo ceneno, ampak težko se je bilo izogibati skušnjavi, ko pa nam je bila DRAGA zares draga.

Odkritje definicije v Slovarju tega ne spreminja, ni pa slabo, če se iz zanosa kdaj preselimo v skromnejšo simboliko. K razmišljanju vabita oba pridevnika: manjša, stranska.

Majhna je Draga prav gotovo bila, in to ne le na samem začetku. Na njej ni bilo množic, organizacijski aparat je bil amatersko boren, odmevi so bili dolgo taki, kot je to usojeno manjšim prireditvam.

Tudi stranska je bila tale Draga. Njeni nasprotniki so jo potiskali z magistralne poti vsega naprednega in pravilnega (in donosnega), in to kar s precejšnjim uspehom. Zamolčevanje, posmeh in napadi so pač učinkovito orožje, zlasti če je druga stran goloroka.

Bralec tukaj seveda pričakuje, da bomo naredili dialektičen zasuk in začeli recimo takole: Toda kljub vsej majhnosti, kljub vsej odrinjenosti je Draga obstala, se razvila in postala važen, cenjen in pričakovan vsakoleten dogodek v sodobnem slovenskem dogajanju.

Seveda je vse to res, to smo tudi že velikokrat povedali, in vsakič smo ob tem začutili tudi nekaj zadrege, saj ni prav elegantno, da prihajajo pohvalne misli iz samih organizatorskih vrst.

Težko je o Dragi povedati kaj novega, pa naj že ima razmislek o njej pozitiven ali pa negativen predznak.

Zamisli, ki jo v spoštljivem spominu vežemo na rajnega profesorja Jožeta Peterlina, je bila genialna. Tako genialna, da se je nekaj časa skoraj nihče ni prav zavedal. Svobodna izmenjava idej, prizadeta skrb za usodo slovenstva, dialog mimo vseh razlik in ostrin — tako je govorila ena stran. Druga je odgovarjala: težke rezerve do domovinske stvarnosti, tihotapljenje sovražnih emigrantskih idej, zanemarjanje vitalnih zamejskih problemov. Potem smo še zaostriili: »Svobodni mikrofoni Drage« je bilo izzivalno geslo enih, »Draga mora obračunati s svojimi organizatorji« so skušali netiti drugi.

Nekaj let — ne veliko, na srečo — je bilo takih, da smo se, eni in drugi, odpravljali na Drage že skoraj kot na bojišče.

Prav to viharno razpoloženje pa je bilo — čeprav se bo komu zdelo absurdno — dokaz, da nam je bila Draga vsem skupaj potrebna. Slovenski medsebojni srd, podedovan in neprebavljen še iz vojnih časov, se je tukaj lahko sprostil v oblikah, ki so bile v bistvu civilizirane. Želja po premaganju tega srda pa je prav tako lahko prišla do besede, in vsi razhodi so se končali z vsaj začasnim olajšanjem v srcih. Tisti obredni pozdrav »Na svidenje v prihodnji Dragi!« smo vsi skupaj jemali tako resno, da smo se prihodnje leto kratko in malo spet sešli. Vsak zase smo se pridušali, da od svojega ne odstopamo, pa vendar nas je nekaj gnalo, da si to še enkrat vržemo v obraz. Hoteli smo priti spet skupaj, in smo tudi prihajali. Mogoče se niti nismo zavedali, da si v bistvu želimo: prihodnje leto se pa zares pobotamo! In ko se potem le še nismo, smo si vendarle dejali: pa je vseeno bilo lepo. Pa mogoče drugič...

V tem je, mislim, resnična dragocenost Drage. In v tem je bila genialnost njenega prvega semena.

Doživeli smo tudi zmagoslavje, ko se je ob 25. obletnici zgrnila v Finžgarjev park na Opčinah prava množica in so bili med nami voditelji nove, demokratične Slovenije. To je bil veličasten praznik, in lahko bi se kdo ob njem celo prevzel. Ampak bolj prav je imel tisti, ki je pomislil: take Drage ne bo nikoli več, zato pa naj še dolgo bodo čisto navadne, tiste z žarom ob slovesu: pa je vseeno bilo lepo!

V tej luči je dopuščena predrzna misel, da se Draga lahko nadaljuje v nedogled. Kot vsak praznik. Kot vsak resno-ben delavnik. Kot vsako srečanje različno mislečih, dobro mislečih ljudi.

Nič hudega, če bo Draga v bodoče spet le »manjša dolina, navadno stranska«. Le da bi tukaj definicijo iz Slovarja malo privzdignili: v manjših in stranskih dolinah je — za razliko od magistral — več tišine, več lepote in več možnosti za razmislek o veljavnih rečeh.

Na svidenje torej v prihodnjih Dragah!

Gospa Marija iz Egipta

Bruna Pertot

Vsak človek je nepopisno zanimiv in vsaka človeška usoda je vredna, da jo opišemo. Toda, kje najti pisca, ki bi pretil v besedo milijarde človeških usod in jih povezal v eno samo, nepregledno in ogromno knjigo človeštva, tako da bi v njej vsakdo prepoznal sebe, svojo zgodbo in svoje popotovanje po zemlji in svoje sopotnike?

»Vidiš, to sem jaz! To si pa ti!« bi se nasmihali drug drugemu, ko bi jo prebiral. V tistem trenutku bi se začutili za spoznanje važnejši, dragocenejši, trajnejši. Eni bi se za nekaj centimetrov zravnali, drugi bi se nasmihali, morda bi nam bilo nekoliko nerodno in bi se najrajši skrili.

Na vsak način: postali bi namah pomembnejši in to upravičeno. V trenutku, ko se naše bivanje, ki beži in beži, prelije v besedo, pridobi na vrednosti. To je pravzaprav nekaj magičnega, božanskega. Naša zgodba je napisana, ukradli smo jo minevanju in času. Ne za večno, zakaj nobena človeška stvar ni večna, niti slavne zgodbe od slavnih ljudi napisane ne. Kaj šele tiste, ki jih je slučajno zabeležilo za silo prikrojeno pero!

»Kaj menite o tem?« pogledam sobesednico.

»Menim, da bi bil greh, ko bi dež, ki se pripravlja, uničil ta blagoslov jeseni,« se nasmehne.

Odgovor je zelo jasen in temeljit. Okrog in okrog hiše vstajajo in padajo, se prelivajo in prepletajo prave pravcate družine figovcev; ne le eno deblo, temveč po dve, tri skupaj in več ustvarjajo s svojimi sivo belimi, ki se objemajo in prepletajo, živo umetniško razstavo. Da. Pri nas je sedaj čas fig. Rastejo pa po cellem bregu, vsepovsod: v obdelanem vinogradu in tam, kjer je bil nekoč, v betonskem zidu in iz starih podrtih zidov. Ko bi sam Jezus prišel mimo, bi jih blagoslovil z obema rokama in segel po njih. Pa ni rečeno, da jih ni.

Posebno lepe so tu, ob tej hiši. V vejah se komajda zaznavno nekaj premika. Ukrivljena palica zajame vejo, jo upogne, (Kako so krotke te veje), jo izprazni in jo v dolgem loku spet odpelje nazaj. Gospa Marija nabira fige. Katera gospa Marija? Tista iz Egipta, vendar. Da, da, prav tista iz Egipta. Ker jih je več, se spoznavamo tako.

»Ko govorimo o vas, vam rečemo tako.«

»Sem slišala, da, ko sem prej pobirala fige.«

»Vzemi in jej.«

»Hvala. Imamo jih doma. Čudovite. Tako pisanih in raznolikih pa nisem videla nikjer.«

»Najbrž ne. Vidiš, tu so belice, a tam črnice, zamorčice in petrovke; velike, velikanke, srednje, male, najmanjše.«

Najbrž bodo romale k vsem tistim, ki jim ni dano, da bi jim pred domačimi vrati visel ta blagoslov jeseni.

Košara je zdaj polna in že je v rokah žilave in gibke žene, ki kolovrati po stezah in klancih in izginja neznano kam.

»Ste skrivnostna, gospa Marija, veste, neverjetno zanimiva v tem vašem romanju, prihajanju in odhajanju.«

»Jaz zanimiva? Daj no! Delo mora biti storjeno in poti opravljene, to je vse!«

Ob vsakem odhodu jo dolgo spremljajo pasji očitki: »Boš že videla, kaj ti bom skuhal, boš že videla,« grozi v svoji govoric, zavrt v svoje črne pasje hlače in meče postrani v nesreči poškodovano nogo.

Nato nastane tišina, ki je našla svoje zatočišče tu v tem koncu, potem ko so jo pregnali z nabrežja. Tu in tam se prebudi nasad bambusov ob strani hiše in hrastavo zašumi. Zgoraj se srnjak, med zorečim šipkom in rešeljikami, teši z robidnicami. Prav blizu je in nepreviden, ker mu bo že drevi brezsrčna roka prestrelila zlahtni nos in plemenite šobe in ga pustila umirati dva dni in dve noči in bodo steze rdeče od krvi. Steze. Prastare, morda še od takrat, ko so naši dedje prišli na rob planote in zagledali ta raj pod seboj.

V tako koticu je še vse, kot je bilo nekoč. In to je tako zelo lepo in tako prav. Po stezi se vrača gospa:

»Stopi, stopi za trenutek noter,« me povabi in zato grem noter in sedem. Morje je tako globoko in strmo pod mano, kot nikjer.

»Na, jej,« mi ponudi veliko rjavkasto stročje. Gledam in vonjam. »Ne poznaš?«

»Ne.«

»Ne? To je vendar tamarindo.«

»To da je tamarindo? Kako ga naj poznam, saj ne raste tam zunaj v meji.« Odpiram strok in nesem v usta lepljiv sadež, v sredi pa črna, svetla kocka, njegovo seme.

»Sladek je, spominja me na otroška leta, ko smo pili njegov sirup, če se ne motim, ki so ga očetje dobivali za božične praznike.«

»Prinesel ga je sin. Včeraj. Zato je še svež in sladek, da.«

»Tukaj ga ni videti nikjer na trgu, kljub obilici eksotičnega sadja. Od kod pa vam ga je prinesel?«

»Iz Tajske.«

»Oh, iz Tajske!«

»Aha, naravnost od tam.«

Tako. Danes sem deležna tamarindovih strokov in jutri keksov stare angleške kraljice in likerja iz Mongolje. Zdaj se ne bi več čudila, ko bi mi nekega dne

ponudili košček kamenčka, prinešenega z lune. Kod vse se ne potepa naš človek! Vse hoče videti, vse spoznati.

»Pa saj je tudi prav.«

»Seveda je prav,« kima gospa, ki se je pravkar vrnila od telefona, kjer je v slušalko zlivala kopico neznanih besed. Ugibam, kaj da je to. Ker ugibam zaman, jo vprašam naravnost.

»Ne veš? Arabsko je.«

»Ne,« moram priznati. »Tudi tega ne vem. In vi znate arabsko?«

»Kaj bi ne, duša! Kaj nisem pol življenja preživela v Egiptu! In govorila samo arabsko in angleško!«

»Neverjetno.«

»Neverjetno kaj? Veš koliko naših ljudi je živelo tam?«

»Hm«, sem se zamislila. Ko si letel po svetu sem in tja in videl, kako je lep, se težko ustaviš nekje za vselej. Nazadnje človek ni drevo, da bi tičal venomer v istem kraju in neka neustavljiva želja ga nosi sem in tja po tej naši lepi zemlji. Radovedni smo, kakšni so ljudje, ki živijo tam daleč, spodaj pod nami, kaj jedo in kako spijo, kako pojejo in kako govorijo, kako živijo in kako umirajo.

»Tudi mene je nekoč neslo daleč od domače zemlje in domače vasi,« zbira spomine gospa Marija.

»Ker je bilo doma življenje težko, seveda.«

»O, ne, ne«, me popravi.

»Doma je bilo lepo. O, da, lepo je bilo. Bili smo velika družina in dobro nam je šlo.«

»Kaj vam je najbolj pri srcu iz tistih let?«

»Oče in mati, bratje, sestre. In pa spomini na življenje v lepi in udobni hiši; veš, to te bo zanimalo: nekoč je bila last grofov Bolafijev iz Gorice, ki so imeli zemljo tudi v Prvačini.«

»Celo!«

»Da, da. Starši so jo odkupili in postali veliki posestniki. In tako, da bi si udobneje uredili dom, je mama šla za doviljo k bogati družini v Egipt. Ko se je vrnila, ni bilo ne kosila ne večerje, da ne bi pripovedovala o tej neverjetni deželi. Tako da je kmalu nato šla še teta.«

»Vi ste šla s teto, kaj?«

»Noben svetnik me ne bi prepričal, da ne bi šla z njo.«

»Pa niste bila premlada?«

»Seveda sem bila. Komajda sem preprosila starše, naj privolijo, saj sem šla šele v osemnajsto leto. No, je rekla mama: samo pokukat in potem brž nazaj.«

»Samo toliko, da si plačam potovanje,« sem prosila. »In je obveljala moja.«

»In koliko je potem trajalo to "kukanje"?«

»Celih šestintrideset let.«

»Ta je pa lepa.«

»Tu in tam sem kdaj skočila domov pogledat, kako je, potem pa nazaj.«

»Je bil gotovo kakšen Egipčan, ki je vse skupaj zamotal.«

»Ah, ne. ne. Kje neki! Tisti, ki je zamotal štrene je bil Barkovljan, Barkovljan! Kaj Egipčan! Sedem let me je snubil. Jaz pa: nič!«

»Kakor v pravljici. Precej trdosrčno.«

»Eh, punca! Pri nas je veljalo: "Triestin, mezzo ladro e mezzo assassin." Kaj se smeješ? Tako je bilo!«

»Da sta se dva mlada iste krvi in istega jezika našla v Aleksandriji v Egiptu, kaj ni to kakor v romanu?« sem jo kar gledala. Ona pa je brskala po albumih in škatlah: »Odločila sem se šele, ko sem mogla odkriti, kako dober je in pošten in pa to, da je naš človek.«

Fant je bil za zvesto čakanje nagrajen s svatbo: dve-sto svatov, šestintrideset potic in sod vina iz Prvačine in domača nevesta! Na sliki se srečno-hudomušno smeje gospa Marija v poročni obleki in s poročnim šopkom.

Človek ni drevo in vendar pravimo, ima korenine. Tja, k svojim koreninam sta se hotela vrniti z možem

Vladimir Kos

Tovarišija

S Poletjem sva se zdrznila: blediva?

Je to mogoče, da je tu — Jesen?

Še enkrat premotriva svod rumen,

in res: v sencàh se sveti črta siva.

S smehljajem skrijeva srca zadrego,

zavriskava, da ploskajo goré,

zapojeva, da vzvalovi morjé —

in sam vihar ustavi divjo vprego.

Potem je stala tu, Jesen življenja,

v bogato-pestrih aster kalikó.

In zdaj je tu. In spet je vse lepó —

drugače. V pravem vetru hrepenenja.

po dolgih letih dela in truda in h koreninam sta hotela popeljati sina, da bo nekoč vedel, kje so.

Ob vsaki obletnici prihoda iz tuje dežele pa je na mizi torta s piramido iz sladkorja in čokolade in z letnico. »Tuja dežela nam je bila prijetno postajališče, tu pa je naš pravi dom« se nasmehne.

Odhajam med prelepimi kaktusi, kakršnih še nisem videla in si pravim: »Kaj nisem rekla, da je skrivnostna in zanimiva...« In ob vsaki stopinji zadevam ob naše korenine in koreninice, nad glavo pa mi gnezdiijo čmrlji in kobilar se odpravlja na svojo dolgo pot na Madagaskar, potem ko se je celo jesen tešil s sadeži figovcev, ki šumijo in šumijo in se od njih cedita mleko in med.

Žalostinka za kakšno Jugoslavijo? *Janez Povše*

Medtem ko to pišem, se bijejo ostri boji na Hrvaškem. Kar bi se zdelo nepoučenemu še pred meseci nekaj povsem nemogočega in nemožnega, je zdaj jasna in čista resnica. Vojna med dvema osrednjima narodom Jugoslavije je v polnem teku. Še bridkejša resnica pa je, da Jugoslovanska ljudska armada »ureja« preveč zapletene položaje in da nihče več ne skriva dejstva, ki jo pravzaprav ukinja: je očitno in aktivno na strani Srbov. Torej armada, ki naj bi bila »ljudska« predvsem pa »jugoslovanska«, ne ščiti več vseh narodov ampak samo tiste, ki si jih izbere. Padanje mask povojne, recimo kar real-socialistične Jugoslavije, je v zaključni fazi. Pokazalo se je v nasprotju z ostalimi real-socialističnimi sistemi, da je bila jugoslovanska uganka od vseh nemara najbolj zakrita v slepljivo embalažo, tako da je lahko marsikdo celó verjel, da je Jugoslavija nekaj posebnega v svetu realiziranega socializma, še več: nekaj povsem samosvojega, po vsej verjetnosti bližja zapadni demokraciji kot pa kremeljski ideologiji, ki je predstavljala zaslombo za vse inačice komunizma od Kube do Kitajske.

Toda na prelomu obdobj — hladna vojna se je končno zaključila in človeštvo se je na srečo obrnilo v prihodnost, v reševanje tistih in takšnih problemov, ki jih seveda s sovrážno medsebojno ideološko polarizacijo nikakor ne bi moglo reševati — na prelomu obdobj resnica pride na dan z vso svojo krutostjo in močjo. Nič je ne more ustaviti, zastrašiti ali odvrniti od njenega bleščečega nastopa. Pač zato ne, ker je bila toliko časa skrita, zavita v meglo in sto »kornistnih« razlogov, ki so ustvarjali prejšnje obdobje.

Sedaj pa nenadoma padec zidov, pri čemer je bil v pričetku kdo še prepričan, da je tovrstno dogajanje le zadeva dveh Berlinov in nemškega vprašanja. Samo od sebe se postavlja vprašanje, kje in v čem naj bi bil jugoslovanski zid. Da obstaja, dokazujejo dogodki v njej, namreč rušenje in razpadanje, ki sedaj že poteka izjemno hitro in zna biti tudi v razmeroma kratkem času do kraja opravljeno in izvedeno. To že okvirno dokazuje, da je bila Jugoslavija de facto real-socialistična tvorba, ki ne more preživeti vstopa v novo obdobje Evrope in človeštva. Z eno besedo: zid v Jugoslaviji je Zveza kot povezava med narodi in republikami, zid je sistem te povezave, ki naj bi narodom pomagal in jih dvigal, v resnici jim je zavladal in jih do kraja utesnil. Seveda to niti ni bilo slučajno dejstvo, saj je pač real-socialistična politika popačila idejo komunizma o povezanosti proletariata vsega sveta na način, da je narodnost potisnila povsem v tretji plan ali jo celó eliminirala kot resnico in vitalno realnost vsakega človeka na tej zemeljski obli. »Biser« tega jugoslovanskega zidu pa je Jugoslovanska ljudska armada, nenavadno nevarna tvorba, ki je v prostoru novega časa pošast brez glave, nasilna in grozeča, nepredvidljiva in nepripravljena na kompromis ali dogovor.

Po izvedbi prvih demokratičnih volitev v povojni Jugoslaviji je demokracija zmagala v Sloveniji, na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini in celo v Makedoniji. Razloge za najnovejše konflikte zato seveda ni težko najti, čeprav jih je posebno srbska stran ves čas spretno zakrivala: naj bi šlo izključno za medetnične spopade in nestrpnosti, v resnici gre za spopad med demokracijo in real-socialističnim unitarizmom, ki mu seveda z dušo in srcem pripada tudi Jugoslovanska ljudska armada. In če je za demokracijo tipično, da lahko pristane tudi na nekaj, kar je od nje diametralno različno, real-socializem kot totalitarna, avtoritarna oblast demokracije enostavno ne prenese. Sam se ne more predrugačiti, deluje le z enotnimi resnicami, ki jih sam proizvaja, deluje z vodenjem od zgoraj navzdol in ne dopušča nikakršne variacije na témo ustvarjalnega življenja. Zardi tega želi demokracijo na vse načine onemogočiti, jo podrediti in jo v skrajni fazi eliminirati. Vsa stvar gre tako daleč, da kdor ni z real-socializmom je izdajalec, fašist, odpadnik, na vsak način manjvreden človek, ki ga je treba marginirati. V tem smislu sta postala slovenski in hrvaški narod izdajalska naroda in ta izdaja se meri ne po merilih leta 1991 ampak po merilih leta 1945. Real-socializem v tem trenutku teži le še v leto 1945, ki se je s pričetkom novega obdobja dokončno odtrgalo v zgodovino, od katere se lahko le še učimo, ne moremo pa je več vključiti v sodobnost, razen kolikor ne gre za razčiščevanje vseh teh desetletij, ko so bili drugače misleči ljudje manjvredni in bolj ali manj onemogočeni.

Naš zamejski prostor so prelomni dogodki z razglasitvijo samostojne Republike Slovenije v določeni meri zalo-

Predstavniki Solidarnostnega odbora Pomoč Sloveniji 91 izročajo denarni prispevek Rdečemu križu Slovenije.

Demonstracija proti vojni v Sloveniji na Velikem trgu v Trstu junija letos.

tili docela nepripravljenega. Zrašččen z matično domovino je očitno prevzel njeno politično mentaliteto, z dvomi so zatoj vsi posamezniki tega prepričanja sprejemali osamosvajanje Slovenije, sploh se je večkrat pojavljalo zavzemanje za Jugoslavijo, ki jo je očitno nova Slovenija diskreditirala. Točno, govorilo se je ali se še govori o »žalosti«, ki nas preveva, pa ne žalosti zaradi nepriznanja mlade slovenske države, ampak žalosti zaradi Jugoslavije, ki naj bi bila v teh tednih in mesecih tako zelo osramočena. Takšne reakcije navdajajo vsakršnega razgledanega človeka z osuplostjo, čeprav ne s prevelikim začudenjem. Kdor je že prej gledal na stvari z odprtim srcem, ni bil povsem presečen, ko je pričela Jugoslovanska ljudska armada riti po maloštevilnih dobrih slovenskih cestah in majhnih ter stisnjenih travnikih in poljih. Je pač čutil v njej uganko bivše države, ki je toliko stavila na t.zv. bratsko vojsko. Zavedal se je tudi nevarnosti te vojske, ki je ohranila real-socialistično ideologijo in je pričela izgubljeti živce ob demokratizaciji posameznih delov države. Zavedal se je tudi, da so vsa mogoča zastraševanja povsem realna, kot tudi zatrdjanja ob odhodu iz Slovenije, da bi pač to majhno republiko v enem dnevu pokorili s težjim orožjem in brez milosti. Zato se tudi zaveda, da se vse te grožnje lahko uresničijo na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini in še kje drugje, ter da dokler takšna armada obstaja, tudi Slovenija ni še povsem izven maščevalne rušilne dejavnosti. Vse to pa je bila očitno za marsikoga pri nas povsem španska vas. To se vidi po trmastem izenačevanju partizanstva in Jugoslovanske ljudske armade, saj med njima resnično ni prav nič skupnega: partizanstvo je bilo ljudsko gibanje in upravičeno smo lahko nanj Slovenci ponosni, Jugoslovanska ljudska armada pa je ideološka tvorba real-socialističnega kova, ki nima z ljudskostjo nikakršne zveze. Na mi-

sel prihaja tudi nastop našega pevskega zbora v čast Jugoslovanske ljudske armade decembra 1990 v Zagrebu, kar je gotovo nevednost brez primere ali pa zavestna opredelitev za tiste sile, ki naj ustavijo kolo zgodovine, obdrži-jo Slovence in druge narode v podrejenosti, ter ohranijo razmerja sil tudi v našem zamejstvu, ki je logično ves čas tesno živelo s poveljno matično domovino. Ni kaj: z žalostinkami na račun Jugoslavije, ki sedaj razpada, bo pač treba prenehati. Samostojne mlade Slovenije se lahko iz srca veselimo — v kolikor tega nismo zmožni, potem preti nevarnost, da se bomo spremenili v slepo ulico zgodovine, se sklicevali na partizanstvo in medvojno borbo s fašizmom, medtem pa bo Nova Evropa — in z njo ves svet — stopila v prihodnji čas in se od nas oddaljila. Časi so prelomni, zatoj morajo vsi, ki še želijo ohraniti matično domovino, kakršna je bila, razčistiti svoje pojme in pojasniti, kaj pravzaprav mislijo z žalostjo nad Jugoslavijo. Ko bi predlagali Jugoslavijo kot zvezo suverenih držav — kar je po sedanjih vojaških dogodkih že skorajda iluzorna možnost — bi to ne bila žalost ampak veselje, da se je vse skupaj premaknilo od leta 1945 v leto 2000. Ob vztrajanju na idealih Jugoslavije 1945-1990 pa se bo treba seveda vprašati, zakaj se še vedno navdušujemo nad državo, ki postaja evropska zamudnica v demokratičnem razvoju: gre gojiti za otroško nostalgijo ali za stvarnejše ugodnosti in položaj? Le v tem primeru se politika krčevito obrača v preteklost ter se ponaša s samopomilovalno čustvenostjo, ki seveda ne more pretresti nikogar. Časi in dogodki se odvijajo hitro: tudi vprašanje našega zamejskega prostora se bo verjetno kmalu izostrilo in upati je, da bomo vendar vedro stopili v prihodnost, katere značilnost je višja stopnja politične in medčloveške demokratičnosti.

Gorica, 27. julija 1991

Osem Slovencev za danes

Zdomstvo - emigracija

Prof. Alojzij Geržinič, skladatelj, slavist in pisec znanstvenih del, Buenos Aires, Argentina

Zora Tavčar se je s pismom obrnila na enega najbolj vidnih emigrantskih kulturnikov, prof. Geržiniča iz Buenos Airesa. Ljubeznivo in izčrpno ji je odgovoril z zajetno pošiljko in priložil tudi fotografije, za kar se mu Mladika najlepše zahvaljuje.

Prof. Alojzij Geržinič je vsestranski kulturni delavec in znan skladatelj, ki ga bo treba v matični domovini še ovrednotiti, potem ko deluje v emigraciji že skoraj 50 let. Poleg tega je znan tudi kot profesor in pisec knjig (slovenske šolske knjige, prikaz slovenskega šolstva po vojni na Primorskem, biografija škofa Gnidovca, antologija emigrantske proze Dnevi smrtnikov).

Alojzij Geržinič, 70-letnik, leta 1985.

Spoštovani gospod Geržinič, v galeriji osmih emigrantskih kulturnikov, ki jih predstavljam v tržaški *Mladiki*, absolutno ne sme manjkati ime tako vsestranskega kulturnega in javnega delavca, kot ste Vi. V *Primorskem biografskem leksikonu* obsega samo naštevanje Vaših učnih, znanstvenih in drugih publikacij in člankov ter Vašega skladateljskega dela kar tri stolpce. Človek kar ne ve, kje bi se Vas lotil. Začniva kar pri Vaši mladosti. Izhajate iz znane ljubljanske družine, Vaš oče je bil policijski komisar in svétnik, nato šef policije v Celju in Mariboru. Kaj bi povedali o svojem rodu, starših, otroštvu?

Obeh dedov nisem poznal niti s kake fotografije. Panov rod izhaja iz srednje Istre, njegov oče pa je živel že v Trstu kot stražnik. Mamin oče Kokalj je bil učitelj. Obeh babic pa se prav dobro spominjam. Očetova mati je bila drobna, vedno v črnem, prelepa predstavnica slovenskih

vse težave junaško premagujočih žena. Babica po materini strani je imela na sebi nekaj aristokratskega. Bila je sestra dr. Henrika Tume.

Papa je bil po naravi in darovih pravi humanist, po srcu pa dober človek. Na pravno fakulteto se je vpisal zaradi prej in lažje dosegljive službe. Kot diplomiran pravnik je nastopil službo pri ljubljanski policiji v začetku svetovne vojne. Priimek izhaja iz svojilne oblike Grgin — Gregorjev. Vsak od treh bratov, ki so prišli na Kranjsko, se je nekoliko drugače pisal. Moj krstni list iz l. 1915 ima še italijanski pravopis: Ghersinich. Zame je bila velika sreča, da me je oče vodil na predstave v operi, kadar je imel tam dežurno službo. Lepo mi je bilo pri duši, kadar sem kot ljube znanke začul melodije iz Smetanove, Massenetove, Puccinijeve, Verdijeve opere. Papa je redko pel, bil pa je virtuozi v žvižganju, z obširnim programom. V Mariboru je bila za vsako premiero upravniku na razpolago loža. Tu so imele premoč dramske predstave. Mama je naredila višjo dekliško šolo. Imela je velik dar za poslušanje, svetovanje, tolažbo drugih ljudi. Igranje klavirja je po rojstvu prvega otroka opustila. To sem bil jaz. Brat Leo in sestra Neda sta po srednji šoli krenila na očetovo pot — pravo. Brat je dosegel doktorat, prestal Dachau in podzemsko delo v Alzaciji. Dolga leta je bil vodja Instituta za ekonomsko raziskovanje. Kar čakal sem, kdaj ga bodo obdolžili česarkolji, kar bi razglasili za vzrok gospodarskih polomov. Nedi je manjkalo prav malo do doktorata. Vsi trije smo se več let ukvarjali s ping-pongom; Leo in Neda sta enkrat ali dvakrat dosegla državno prvenstvo dvojic. Naj o naši družini spregovorí Nedina prijateljica Vera Hreščak-Bebler: »Živela je v družini, ki je bila skladna, polna ljubezni, tako med staršema kot med otroki.« (Borec 1985, št. 12., str. 615).

Realno gimnazijo ste študirali v Ljubljani in Mariboru. Maturirali ste leta 1933. To so bila ideološko viharna leta. Dihali ste jih skozi ljubljansko in mariborsko okolje. Katerih profesorskih likov se posebej spominjate? In katerih sošolcev?

Ker mi učenje ni delalo preglavic, so bila srednješolska leta posvečena predvsem športu, klavirju, obiskovanju gledališča in koncertov, šahu in branju. Za oblikovanje svetovnega nazora je bilo branje nevarna reč. Doma

Ob pianinu v naši »sprejemnici«. Okno je zagrnjeno z zaveso z zelenimi vzorci. Razteza se čez celo prednjo steno; tu je videti samo desni del spodaj. Za instrumentom je videti nekaj not, nad njimi pa Ahčinovo žgano Sveto družino. Posneto, ko smo iskali idejo za ovitek plošče (junija 1965).

sem dobil čvrsto versko podlago, vendar je vzgoja ostajala največ pri nraštenem spolnjenju. Odlično oporo mi je dajal katehet dr. Pečjak. (Seveda: kaj pomenita dve uri tedensko verouka proti neprestanim vplivom in odkritjem v literaturi?) V peti, šesti sem prestal cankarjansko »bolezen« (vzporedno pa wagnerjansko). Prijatelj mi je bil Boris Kraigher. Njegova družina — drobcena zapuščena žena dr. Lojza Kraigherja in pet sinov — je stanovala v sosednji hiši. Z Borisom sva marsikaj razglabljala, pa ni nikoli pokazal, da sprejema marksizem. Šele v Argentini sem zvedel, da je nekaj časa kolebal med komunizmom in vstopom v Katoliško akcijo. (To je Dolinarju povedal Žabkar). Silno sem bil presenečen, ko so ga prijeli in obsodili na ječo v Sremski Mitrovici. Poslal sem mu šahovsko knjigo, v kateri je na prvi strani stalo moje ime.

Pot skozi srednjo šolo me je torej vodila v nekak eklecticismem. Kulturno in politično sem skušal biti nepristranski, razumevajoč in izven spopadov.

Za najbolj pomembnega profesorja imam dr. Gregorja Pečjaka. V Mariboru sva se zelo dobro razumela s slavistko Silvo Trdino; na stara leta sva si dopisovala. V nižji gimnaziji sta bila z mano v istem razredu Rozka Štefan, odlična polonistka, in kaplan Tone Hočevnar iz Grosupljega, katerega so partizani po strašnem mučenju umorili. Ne vem, če je doslej o tem mučenju kdo kaj napisal. Med ljubljanskimi sošolci najdem v SBL internista-revmatologa Bogo-

mila Vargazona in igralko Vero Šubic Murkovo, med mariborskimi sošolci je »heroj« Silvira Tomasini. Nasploh je bilo na gimnaziji kaj malo zanimanja za kulturno dogajanje in za miselna gibanja — drugače kot na klasični gimnaziji ali v dobi Debevčevih *Vzorov in bojev*. Ali je raven šolstva od prejšnjega stoletja, pa tudi v jugoslovanski dobi res padala?

Glasbeno ste se oblikovali pri znanih slovenskih skladateljih: J. Pavčiču, A. Ravniku, V. Mirku in S. Ostercu. Kaj bi povedali o teh osebnostih in o takratnem glasbenem življenju? Vas je kdo od teh navdušil za kompozicijo? Takrat je Vaša bodoča žena pela v tercetu sester Fink — Marije, Marte, Agnes — na ljubljanskem Radiu. Ste jo poznali že takrat?

Klavirja me je najdlje učila ga. Gallatia; tehniko je puščala precej ob strani. V šesti sem predsedal k Antonu Ravniku. Pri njem pa je bila tehnična spolnitev na prvem mestu. Po mojem je »praška šola« v tem pretiravala. Prav ima metoda Leimer-Gieseking, da mora biti tehnika produkt miselnega dela in da je pogoj napredka avtokontrola. V Mariboru sem imel srečo, da me je privatno uvajal v glasbeno snovanje očetov sošolec Vasilij Mirk. Svetoval mi je, naj grem zaradi tesnih stikov glasbenih prvin s fiziko študirat fiziko ali matematiko. Seveda mu nisem mogel ustreči. Ostrca sem poslušal le eno leto, pa me ni znal vneti. Njegove skladbe me odbijajo, kot me na vseh področjih avantgardizmi. Na konservatoriju so mi bili sošolci Dragotin Cvetko, Peter Lipar, Kristijan Derganc.

S Finkovimi sem se seznanil v begunskem taborišču Servigliano. V Buenos Airesu sem stopil v njihovo družino, polno topline in talentov. Na glasbenem področju smo nad dvajset let veliko sodelovali.

Kljub ljubezni do glasbe Vas je zaneslo na slavistiko. Kako živi v Vašem spominu slavistični seminar s profesorji in sošolci? Takrat ste se tudi ideološko angažirali pri Tomčevih mladcih. Kako gledate na profesorja Tomca in njegovo gibanje danes?

Septembra 1933, mesec pred ostalo družino, sem prišel v Ljubljano ter se nastanil pri Kraigherjih. Pred vpisom na univerzo sem se posvetoval z Urošem in ta mi je predlagal za izpita B in A srbohrvaščino, češ da je na slovenistiki preveč ljudi. Sprejel sem. V seminarju profesorja Aleksandra Stojčića smo bili trije. V Ljubljani se profesor ni prav znašel. Neverjetno zveni, da metatonije nikoli ni niti omenil. Poleg njega sem imel za profesorje slavno četvoro Prijatelj, Kidrič, Nahtigal, Ramovš. Le-ta je bil po moji sodbi genij. Leto po diplomi sem se pri njem priglasil za izpit iz slovenščine in dosegel njegovo priznanje — ocenil me je z 10. Ramovš pomeni za slovenistiko podobno mesto kot Miklošič za slavistiko. S slovenisti se nisem družil. Med sošolci-slušatelji so bili Beličič, Jevnikar, Pavšič (Matej Bor), Fatur, Janhuba, brata Šega, Mohoričeva. Na občnem zboru sem bil samo enkrat. Bilo je kot v osišču — strastno napadanje razmer in zavzemanje za komunizem. Jaz sem molče opazoval; edini, ki se je rdečim postavil po robu, je bil ob srditem negodovanju ostalih Beličič. Na predavanja sem redko prihajal, kupil pa sem si najvažnejše, najpotrebnejše knjige. Značilno za moje takratno politično sredinstvo je bilo, da sem se vpisal v liberalno akademsko društvo Jadran — v njem so bili najboljši šahisti in imelo je veliko zlasti srbskih knjig, katere sem kot knjižničar na debelo prebiral.

1. vrsta: Rika Kokalj Geržinič, mati; Marija Geržinič, stara mati; Neda Geržinič, sestra. 2. vrsta: Alojzij Geržinič, oče; Peter Šegvič, bratranec; Leo Geržinič, brat; Alojzij Geržinič; Tonin Geržinič, stric (leto 1929).

Profesorja Tomca osebno nisem poznal. Nisem vedel — uspela konspiracija! —, da sta v 6. razredu bila sošolca Črnetič in Pezdirc med zgodnjimi mladci. V KA sem vstopil v proforsko vejo leta 1944. V begunstvu sem se takoj vpregel v ta apostolat, v Argentini sem organizacijo vodil do 1969. KA je bila blagoslovljeno gibanje za tisti čas; mnogo je prispevala za čiščenje idej in v nekaj letih je vzgojila vrsto vzornih fantov in deklet, med njimi mučence Grozdeta, Kiklja, Pavčiča, Simčiča. Jožko Pirc se o njej zelo moti, ko ji prisoja krpanje starih obličev.

Zanimivo se mi zdi, da s sestro, tudi študentko, predstavljate dva idejnopolitična pola, v katera se je med revolucijo razklala slovenska inteligenca. Vaša sestra Neda je morala v slovenski Partiji nekaj pomeniti, če ji je revija *Borec* posvetila eno svojih števil. Kako to, da se je eden od Vaju zapisal evangeliju Kristusa, drugi pa Marxa? Ob koncu vojne je Vaša sestra doživela tragično smrt. Ubija je bila pri Turjaku v skupini Vita Krajgherja. Za Vas so morala biti to huda doživetja. Poveste kaj tudi o tem?

Sestra Neda je bila idealistka, ki je marksizem presvetlila s krščanskimi resnicami ter mu verjela, da »boljši, lepši, ves svetal / človeštvu zopet mir bo dal.« (Papanu in mami za Božič I. 1944). Taki ljudje so najbolj nevarni bojovníki za partijske načrte. Zadnje mesce pred prijetjem je opravljala skrajno mučno nalogo v skritem prostoru v slikarja Toneta Kralja hiši. Lahko so jo partijci slavili s posebno številko Borca I. 1985, lahko so po njej poimenovali šolo — saj to nič ne stane. A partija prezira intelektualce ter jih z zadovoljnim srcem žrtvuje. Ne dvomim, da bi se Neda z gnusom odvrnila od komunizma, ako bi ji bilo dano nekaj časa živeti v rdečem raj. Nanjo je imela že od nižje gimnazije velik vpliv sošolka Vera Hreščak, sestra pred kratkim umrlega Dušana, med vojsko poročena z Beblerjem. Družili sta se še z nekaterimi sošolkami. Doma je včasih prišlo do ostrih debat. Tu je treba omeniti, da sem se sredi leta 1942 rešil polovičarstva. Začelo se je s knjigo Tomaža Kempčana, katerega branje sem si že pred časom določil. Že ob prvih straneh sem s solzami v očeh začutil neznanosko razsvetljenje, gotovost v krščanskih resnicah, poziv na hojo za Kristusom. Kmalu po tem dogodku sem v stolnici »slučajno« našel spovednika Filipa Žaklja, najboljšega, kar sem jih poznal prej in pozneje. V Argentini sem ga spet več let imel za spovednika, prav do njegove smrti.

K Nedini smrti: po dolgih letih mi je Maks Loh dal neprecenljivo novico, da je na Turjaku 4. maja 1945 skupino nato ustreljenih spremljal kot domobranski kurat dr. Ignacij Lenček ter vsem, ki so spoved hoteli sprejeti in to pokazali s poklekom, dal odvezo. Med njimi je bila Neda.

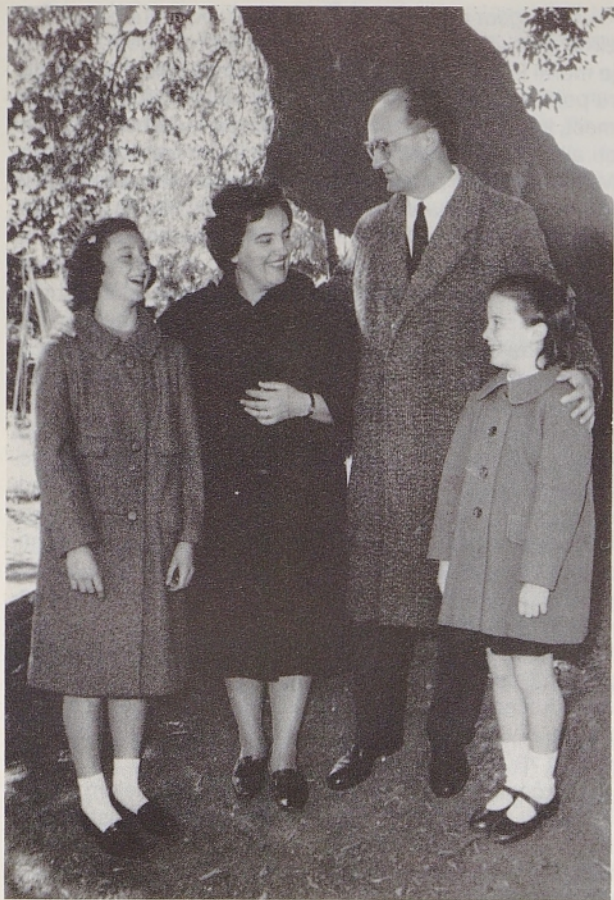
Med vojno ste bili profesor v Kočevju in Ljubljani, pa tudi v Gorici in Idriji. Revolucije torej niste doživljali kot vojak. Kako pa ste jo doživljali kot Slovenec in kristjan? Ste vedeli za vlogo Vaše sestre? Sta se o politiki kaj razgovarjala?

Pravkar povedano je že delen odgovor. Za sestrično delovanje smo doma kmalu izvedeli. Starša sta jo resno odvrčala od sodelovanja s komunizmom, jaz sem jo skušal privedi do resnice. Po nekaj mescih sem staršem svetoval, naj jo prijavijo policiji. Tako bi se to delovanje končalo in bila bi zavarovana. Nista sprejela.

Profesor v Kočevju: Na službo sem čakal dve leti in pol. Prehitevati so me začeli pozneje diplomirani in slabše ocenjeni kolegi. Pozvedovanje v Belgradu ni prineslo jasnega odgovora. Zdi se, da je nastavitev preprečil dr. Korošec. Je dobil informacije o sestri in obeh bratov druženu z Vero in takratnim njenim fantom Borisom Urbančičem, potem lektorjem za češčino na ljubljanski univerzi? O šahovski knjigi, ki sem jo poslal Borisu Krajgherju v ječo? Proforsko mesto v Kočevju sem dobil takoj po Koroščevi smrti. Službovanje v Kočevju se je nekaterim videlo kaj malo imenitno. Pa sem tam imel dobre kolege, med njimi Pavšiča. Kmalu so me zaradi partizanske nevarnosti premestili v

Alojzij Geržinič z vnukom Maksimilijanom (leta 1987).

Máríka Geržinič, hči; Marija Fink Geržinič, žena; Slavko (Alojzij) Geržinič, Teodora Geržinič, hči (leta 1965).

Ljubljano. Kaj bi doživel, če bi poučeval v Mariboru, Celju, Kranju?

Leta 1941 so mi prinesli številko ofarskega glasila Poročevalec, prvo in zadnjo. Hitro sem spoznal, da je v ozadju komunizem, ki sem ga zmerom sovražil. Navdušeno sem sprejel škofovo obsodbo OF. V prepričanju, da je komunizem satanski nauk in organizacija, me je potrdil v Križankah na neki rekolekciji kanonik dr. Kraljič. Odtlej sem bil pripravljen vse storiti, da zatremo OF in njeno delo.

Prve mesece 1945 ste bili referent za slovenske šole Tržaške pokrajine. Organizirali ste slovensko šolstvo na ruševinah fašizma. O tem ste napisali tudi dokumentarno knjigo. Ste se kdaj zbalí za svoje življenje, saj je takrat OF organizirala svoje lastno šolstvo?!

Delo za slovensko šolstvo v Tržaški pokrajini je bilo nevarno. Vztrajal sem -msggr. Ukmar me je odločno nagovarjal, naj se umaknem- v močnem zaupanju na božje varstvo. Najboljši svetovalci na poteh po neznanem ozemlju so bili duhovniki. Posebno sem bil vesel g. Škabarja in g. Ernesta Beleta; med učitelji pa se posebno rad spominjam Martelančeve, Lozejeve, Štublja. Po drugi strani pa sem se ljudem lahko zdel nevaren jaz. Kdo stoji za mano? Ogroženi smo bili vsi in v mnogočem ni moglo biti iskrenosti. Značilen primer je bilo razmerje z Ubaldom Vrabcem. Snubil sem ga za vstop v šolski odbor. Nisem vedel, da dela z nasprotno stranjo. Zanj je bilo najbolj pametno, da

me glede tega pusti v nevednosti ter se izmika srečanju z menoj.

Pod zavezniki ste potem na Tržaškem nadaljevali svoje organizacijsko delo in tudi poučevali. Z Jevnikarjem in Beličičem ste napisali učbenik *Zgodovina slovenskega slovstva*. Kako da ste že leta 1946 zapustili Trst, ko so nekateri Vaši kolegi vztrajali tu do danes? Kakšne spomine imate na Trst in katerih ljudi se spominjate?

Zamisel za sestavo *Zgodovine slovenskega slovstva* se je spočela v nekem baru. Beličič je prebral že doma natipkano obdelavo stare dobe. Sklenili smo, naj Jevnikar izdelava srednjo dobo in jaz zgodovino od realizma dalje. Stvar smo končali v kratkem času ter s to novico razveselili Baraga in Simonija.

Konec leta 1945 in v 1946 so se vrstili atentati in ugrabljanje protikomunističnih ljudi. Baraga je nekdo obvestil, da bodo po dr. Martelancu likvidirali tudi mene. Nujno mi je svetoval, naj se umaknem v begunsko taborišče. Prizorišče tega pogovora, v katerem je bil z Barago še drug zanesljiv človek (morda sta bila dva, a se ne spominjam, kdo), je bilo skoro romantično: vrhu cerkvenega stolpa pri sv. Antonu. Takrat smo vsi delali z navdušenjem. Naj tu povem, da smo na večer pred Božičem (ali na Silvestrovo) v stranskem prostoru v cerkvi sv. Antona trojica Beličič, Jevnikar, Geržinič premolili vse tri dele rožnega venca. Tega zgodovinar ne bo objavil; bilo je dejanje ponižnosti in zaupanja v božjo pomoč.

Potem ste učili na begunski gimnaziji v Senigalliji in se maja 1948 izselili v Buenos Aires. Kdo je gimnazijo vzdrževal? Se spomnite kakšnih pozneje znanih učencev? — Kakšni so bili Vaši prvi vtisi o Argentini? Neverjetno hitro ste od delavca v barvarni postali urednik v založbi. Tudi pozneje je bila Vaša osnovna zaposlitev v založbi Kapelus, v oddelku za visoke šole in slovarje, obenem pa ste učili na srednješolskih tečajih za Slovence v Buenos Airesu. Vam je bilo Vaše delo v zadoščenju?

Ozračje na gimnaziji v Servigliano — tja sem prišel februarja 1946 — in v Senigalliji je bilo čudovito. Vsi smo goreli v isti misli, študenti so imeli za seboj domobranske spomine, ubežali so marsikateri smrtni nevarnosti. Tone Škulj, poznejši duhovnik, je ušel iz ujetništva v šentviških zavo-

Leta 1965. Ob priliki Jurčeve 60-letnice: Ruda Jurčec, Alojzij Geržinič, Ladislav Lenček.

dih, Bine Magister se je rešil iz transporta nekje blizu Kranja, Tone Brulc je bil preživeli iz pobite družine vaškega župana itd. Vsi so imeli najboljšo voljo zamašiti luknje v znanju. Knjig je bilo malo, večinoma so prišle iz taborišča v Monigo. Stik z učenci je bil tesen že v učilnici, saj so razredi imeli le od 3 do 20 šolarjev, več fantov kot deklet. Mislim, da so se vsi v novem svetu lepo uveljavili. Razen že omenjenih naj navedem Alojzija Starca, Frančka Prijatelja, Milana Povšeta, Ludvika Drobniča, Cirila Rozmana, Marijo Bevčar, Franca Papeža, Martina Kovačiča, Branka Rebozova, Ignacija Finka.

Nepozaben ostaja vtis pogleda na velikansko razstavo hiš argentinskega glavnega mesta, ko smo se na tovorni ladji Olimpia približali obali. Kako se boš vseljenc vživel v ta svet? Sobo sem dobil pri Baragi, službo po nekaj mesecih ročnega dela v založbi in knjigarni El Ateneo po posredovanju prijatelja Karla Rakovca, ki je nekaj prej tam dobil delo. Čez dobrih 12 let sem nastopil službo v založbi Kapelusz. Ta je bolje plačevala, tako sem tam ostal 20 let, do upokojitve. Šel sem skozi razne oddelke, vzporedno so me rabili za večino korespondenco; nekajkrat sem jim ustregel s prevodom iz ruščine in poljščine. Sobotni popoldnevi so bili posvečeni slovenskemu tečaju. Za učenca sem pripravil knjižico *Slovenci v preteklosti in sedanosti in Pregled svetovne književnosti*. V začetku je bilo dijakov malo; po večini so se za snov zanimali. Z leti je število raslo, zanimanje pa padalo. Sobotni sestanki z mladino so me pomlajali. Posluževal sem se potrebne doze strogosti, obenem pa skušal iz snovi najti smernice za pošteno življenje.

Delo v obeh založbah je prinašalo nekatere užitke, npr. popraviljanje prevodov iz nemščine, francoščine, angleščine. (Primer: v zbirki za mladino sem dobil v lektorat zelo skrčeno izdajo Davida Copperfielda, za kontrolo pa celotno delo v originalu). Ob ilustriranih izdajah knjig o zgodovini slikarstva in o zgodovini baleta sem spopolnil svoje poznanje teh umetnosti.

V Buenos Airesu se je Vaša dejavnost zelo razmahnila. Imeli ste vrsto pomembnih funkcij. Med drugim ste bili predsednik osrednjega odbora Slovenske katoliške akcije kar dvajset let. Vtis imam, da ste bili do 2. vatičanskega koncila precej zadržani. Ali ta zadržanost traja še danes? — Bili ste soustanovitelj in podpredsednik Slovenske kulturne akcije, vodja glasbenega odseka, sourednik zbornika *Vrednote*, po smrti Rude Jurčeca pa izdajatelj in urednik mesečnika *Sij slovenske svobode*. Kaj bi rekli danes o tisti ločitvi duhov, zaradi katere sta z Jurčecem izstopila iz Slovenske kulturne akcije? Kakšen spomin imate na Jurčeca?

Apostolat je prelivanje bogatega notranjega življenja v okolje. Katoliška akcija je organizacija, ki skrbi, da se to uresniči. Doma je izvajanje daljnoročnega načrta preretega revolucija. V begunstvu nas je oviral v prvih letih boj za kruh in streho, velike razdalje, nepoznano okolje novega poganstva. Trdim, da so v vrstah KA nekateri najbolj požrtvovalni ljudje naše emigracije; izžarevajo nadnaravne vrednote in prispevajo k našim naravnim ciljem, k »argentinskemu čudežu«. Precej razlik je v izvajanju apostolata med KA, Marijino legijo in gibanjem Opus Dei. Čujem, da se to gibanje pripravlja v Sloveniji. Prepričan sem, da bi to bilo rekristianizaciji (Kermavner!) Slovenije močno v korist in da se ne bi ponavljali taki spori, kot so bili med mladci in stražarji.

O drugem vatičanskem koncilu povedo mnogo brezobzirni spopadi različnih skupin med zborovanjem, tako da je moral Pavel VI. večkrat reševati, tudi s solzami, nekatere položaje; v dokumentih je nekaj negotovih in dvoličnih mest, katera so po koncilu zlorabili »periti« ter ob negibnosti ali celo simpatijah škofov pahnili Cerkev v revolucijo. Med knjigami, ki podajajo podobo koncila, naj omenim delo *Pope John's Council* Michaela Daviesa. Vsi pa trdno verujemo, da bo Sveti Duh svojo Cerkev varno privedel iz strašne krize.

Prva leta Kulturne akcije so bila vzor za podobne ustanove. Vladali so visoki cilji, duh vnetega sodelovanja, požrtvovalnost, zavest odgovornosti našemu narodu. Počasi se je edinost zrahljala, začutile so se posledice nesrečnega protokola in nekaterih obiskov v domovino, na naši strani nezadovoljstvo z jugoslovansko politiko tednika *Svobodna Slovenija* in nekaterih voditeljev v SLS, osebna trenja; na nasprotni strani skrajnostna kritika tedanjega vodstva Kulturne akcije, zlasti Jurčeca. Vse to je preraslo problematiko organizacije, nastal je razkol v naši celotni emigraciji. Položaj se je zrcalil v obeh predlogih za prenovitev pravil. Na odločilni občni zbor so zastopniki nasprotne strani prišli z neodjenljivo voljo Jurčeca spraviti s »prestola« in ga uslužiti svojim hotenjem. Njihova zmaga ni bila neoporečna, izvojevana je bila s kopico glasov nenavzočih članov. Jurčec, Božidar Fink, dr. Žakelj in jaz, nato še Dolinar in Javornik smo tedaj začeli delovanje, ki je bilo podobno začetnim letom v SKA.

Jurčeca sem v Ljubljani poznal samo po belem psičku in zimski kučmi. Bližje sva si prišla pri starešinstvu, najbližje pa v dobi *Sija*. Prisojam mu z dr. Komarjem genialnost. Bil je vzoren izvajalec Aristotelovega recepta za vednost: bil je nenavadno radoveden in kar si je bogastva s tem nabral, ni šlo v pozabo in izgubo. Druga značilnost je bila zapletenost. S tem v zvezi je bilo njegovo nerazpoloženje do razumarstva, do logike. Njega je vodila intuicija. (V enem iz pisem Dolinarju se nekoliko potoži zaradi Finkove in moje razumskosti). Nova značilnost je bila iznajdljiva domišljija. Zanimiva je bila zmes plašnosti in samozavesti, pa humor in teženje v tragiko. Navedene lastnosti se razložijo javljava v njegovem stilu. Pred leti sem zbral vrsto njegovih stilističnih posebnosti. Ponekod se ogrejejo v manirizem, drugod prestopajo meje pravilnosti.

Pisali ste v neštete publikacije o literarni, verski, politični in glasbeni problematiki, prevajali in pisali članke o slov., srbohr., bolg., češ., polj., luž., ukraj., avstr. književnosti. Pišete tudi v španščini in nemščini. V knjižni obliki pa vam je izšla biografija o škofu Gnidovcu, dve knjigi o slovenskem šolstvu, zbrani spisi Ignacija Lenčka ter Izbrani spisi Franca Dolinarja z uvodno študijo. (Žal te najnovejše knjige v Trst še nismo dobili.) Posebej pa je treba poudariti Vašo antologijo emigrantskega pripovedništva 1945-1960 *Dnevi smrtnikov*. Kje ste našli čas za tako obsežno dejavnost? Ste morali žrtvovati tudi noči ali nedelje?

Med študijem na univerzi zlepa nisem presedel nad knjigami več kot 5 ur. Vleklo so me še druge stvari, za spanje pa sem skrbel, da ga je bilo 8 ur na noč. V begunstvu je v meni porasla zavest dolžnosti do našega boja in do naše skupnosti. Dolga leta mi ni prišlo v glavo, da bi na kakšno prošnjo za to ali ono delo znal reči: ne. Vendar nisem skoro nikdar delal ponoči, še manj v nedeljo. V pisarni se je ob kakem delu, preračunanem na mesce, pokazala mo-

gočnost, kaj napraviti »zase«. Odtrgal pa sem marsikatero uro družinskega življenja. Ženi in hčerama sem dolžan opravičila in zahvale.

Med priobčitvami, ki jih naštevate, nekaj besed o slovenski, hrvaški in srbski književnosti. Obdelal sem jih za prvo enciklopedijo, ki jo je snovala založba El Ateneo, ter v roku oddal napisano. Takoj nato sem iz Atenea prestopil v Kapelus. Uradnik, ki bi moral opravljati stike s tiskarno, je moj tipkopis predložil svojemu srbskemu znancu Petkoviču. Ta si je dovolil neverjetne stvari. Slovensko književnost je začel z dubrovniško-dalmatinsko, ki jo je iztrgal iz hrvaške, srbskemu delu je dodal kup neliteratov; kriv je tudi napak v besedilu. Vodstvu Atenea sem izročil užaljen protest. Predlagal sem vložiti v enciklopedijo list s popravki in se ponudil za sodelovanje. Odgovora ni bilo. Kaj lastnika založbe briga slovenska književnost?

Še nekaj k tej točki! Pred 14. leti je delavni Branimir Pistivšek v Münchnu razmnožil Pregled člankov v *Siju slovenske svobode* za letnike 1969 do 1977. Ko je prišel do *Opekin in skrbi*, vrste satiričnih spisov o komunizmu in sredinstvu (Didnak!) s podpisom r-n-c, je kot avtorja navedel Jurčeca, in tako za vse članke s siglo r-n-c. Pisal sem mu, da r-n-c ni Jurčec. Danes lahko povem, da sem ta pisec jaz. Moja je tudi sigla L.M. V Trstu sem nekaj člankov podpisal kot Lojze Miroslavič, pa sem začetnici odtlej uporabljal za podpis.

Pred nekaj leti sem prevedel iz angleščine dr. Janeza Kraljiča premišljevanja o Petru in Cerkvi. Obširno delo je nameraval izdati dr. Žakelj. Na smrtni postelji me je Žakelj prosil, naj ga izdam. Prva knjiga utegne iziti že letos.

Ste tudi znan skladatelj. Naj omenim oratorij *Irenej Friderik Baraga* na besedilo VI. Kosa. In dve long-play plošči z *Vašimi samospevi, s prireditvami ljudskih pesmi* itd. Vaša žena Marija Finkova je bila znana dirigentka in je vzgojila vrsto danes znanih pevcev (Bernarda Fink in Marko Fink, Juan Vasle). Ali je ona poustvarila Vaše skladbe? So v Sloveniji poznane? Skladate samo zborovsko glasbo in samospeve?

Oratorij Irenej Friderik Baraga je pohvalil Anton Lajovic. (Njegova žena je bila mamina sestrična). Bil nam je hvaležen, da izvajamo njegove kompozicije, in je dovolil, da nekatere duete pomnožim s tretjim glasom.

Moja žena Marija je dirigirala že šestnajstletna. V letu 1945 so jo šolske oblasti določile za dirigentko osrednjega zbora srednjih šol. Zbor je že bil izučen za koncert, ki naj bi bil v gledališki dvorani. Dijakinje pevke so bile v zboru obvarovane mobilizacije v organizaciji Todt (»krampanje«). Vojno dogajanje je izvedbo preprečilo.

Z ženo sva v Castelarju precej muzicirala, izvajala je tudi moje samospeve. Kakšen srebrni sopran! Tercet in kvartet — po vključenju brata Božidarja — Fink sta marsikatero mojo skladbo a capella ali z mojo klavirsko spremljavo prvič predstavila občinstvu. Solistične točke je redno prevzel Božidar. Marijin zbor »Karantanija« je vseh svojih osem let nastopal po koncertnih dvoranah Buenos Airesa in po nekaterih mestih v notranjosti države. V programu je imel lepo število mojih zborovskih skladb.

Doma o tem mojem delu niso nič vedeli. Ko je nečakinja Bernarda Fink prvič koncertirala v Ljubljani in imela na sporedu tri moje samospeve, so prireditelji na programih moje ime popačili v Vjekoslav Gržinič. Ta postopek sem sprva prisojal partijskemu aparatu; pozneje se je izkaza-

Mogoče ne veste, da...

- da je na letošnji Dragi mirno pristopila k mikrofonu, da bi povedala kaj »konstruktivnega«, bivša tajnica Partije na eni od fakultet ljubljanske univerze...
- da je Igor Vrabec, naš rojak, ki živi v Angliji, izdal dve podrobni »Astrološki karti slovenske države in slovenskega naroda«...
- da je esperantski dnevnik Vinka Ošlaka — JEN LA SABLO EL MIA KLEPSIDRO (Pesek iz moje pečene ure), ki ga je izdala celovška Mohorjeva družba, že razprodan...
- da znani italijanski filozof Geymonat, zdaj že več kot osemdesetletnik, izjavlja, da še zmeraj veruje v »pravi« komunizem...
- da je v Pazinu v Istri izšel v italijanščini življenjepis hrvaškega duhovnika Mira Bulešiča, ki je bil 1947 umorjen v Lanišču, ko je tam birmoval dr. Jakob Ukmar...
- da je občina ruskega mesta Sverdlovsk, kjer je bil l. 1918 ubit car Nikolaj II. s svojo družino, mestu vrnila staro ime Ekaterinburg...
- da je bil slovenski duhovnik, lazarist Karel Wolbang, nekaj časa v Princetonu v ZDA spovednik filozofa Jacquesa Maritaina...
- da sta na intervjuju, ki sta ga Gorbačov in Jelcin imela na ameriški televiziji, oba odgovorila tudi na vprašanje, ali sta verna: Gorbačov je rekel, da je ateist, a da spoštuje verne, Jelcin pa, da kdaj pa kdaj stopi v cerkev, kjer da se začuti »notranje očiščenega«...
- da letos poteka 50 let, kar se je začelo veliko obleganje Leningrada, ki bi bil moral biti po Hitlerjevih načrtih uničen...
- da je Tržaški partizanski pevski zbor (TPPZ) bil pred partizanskim mintingom v Opatjem selu v veliki dilemi, ali naj na omenjeni prireditvi zapoje himno »Hej Slovani« ali »Zdravljico«...
- da je Združenje književnikov Primorske (s te in one strani meje) na občnem zboru izvolilo za svojo predsednico našo sourednico Zoro Tavčar...
- da je islam s svojimi 256.251 verniki postal druga religija v Italiji za katoliško in tako prekosil jehovce, ki jih je približno 200.000...
- da je doslej prišlo na rimsko Kongregacijo za duhovnike iz vsega sveta 70.000 prošenj za poroko...

Slavko (Alojz) Geržinič, 1981

lo, da je nekaj skozi ljubljansko Akademijo za glasbo šel Gržinič z Rijeke.

Človek ne bi verjel, da z vsemi temi zanimanji družite tudi šahovsko strast. Bili ste še v Ljubljani med jugoslovanskimi prvaki. O šahu ste tudi precej pisali. Ste tudi v emigraciji še nastopali ali vodili šahovske krožke? Imate še kakšne druge konjičke? Morda planine?

Šah sem odkril okoli 10. leta. V drugi gimnaziji so mi starši pod božično drevo položili šahovsko garnituro. Začel sem iskati nasprotnike. V četrti šoli sem se vpisal v Ljubljanski šahovski klub in hodil igrat v kavarno Zvezdo, dasi so to šolska pravila prepovedovala. Igral sem na simultanki svetovnega prvaka Aljehina, nekaj let pozneje s Spielmannom. Nihče mi ni povedal, da ima udeleženec pravico na mojstrovo potezo takoj potegniti svojo in s tem primora mojstra, da tudi takoj odgovori. Zato se je simultanka vlekla do 5. ure zjutraj in sem na prigovarjanje prirediteljev ponudil Avstrijcu remi. Nemudoma je to sprejel; imel je izgubljeno pozicijo. Leta 1934 ali 35 mi je vodstvo kluba ponudilo tekmovati na turnirju v Celju, ki naj da zmagovalcu mojstrski naslov. Nisem sprejel. V ljubljanski dobi sem predelal poleg drugih šahovskih knjig čudovito knjigo o turnirju v New Yorku l. 1924 in prav tako pomembno knjigo o turnirju v Moskvi l. 1925. V Mariboru nisem hotel nastopiti proti Bogoljubovu, ker sem se sam pri sebi repenčil, da mi nihče ne more dati tolikšno prednost. Pripombe k partijam, predvsem pa preigravanje vele mojstrskih partij spadajo med moja najmočnejša doživetja s kulturnega področja.

V begunstvu in v Argentini sem malo igral, sem pa nekoliko prispeval k zanimanju za to imenitno igro, ki postane na najvišji ravni umetnost. »Visoki« šah je sestavni del narodove kulture, mladim pa je šah, če se resno poglabljajo vanj, izborna vzgojna zaposlitev.

Živate v mestu ali na deželi? Baje imate štiri hčerke. S čim se ukvarjajo? Kako je kaj s slovensko družabnostjo v Buenos Airesu?

Od Barage sem se pred poroko (1952) preselil v Ciudadelo. Med enim številnih državnih udarov sem se, potem ko je najhujše streljanje prenehalo, peš napotil do doma, kakih 12 kilometrov. Doma so me trepetaje čakali dolge ure. Telefona takrat nismo imeli. Po nekaj letih sem po »planu Eva Perón« dobil parcelo v Castelarju, ok. 7 km dalje proti zahodu. Za nami je prišlo več slovenskih družin. Bila je lepa skupnost, dokler l. 1971 ni udarilo. Prav te družine, strankarsko zagrizene proti Siju, so izkoristile dogodek med mladimi, da so začele izvajati nad nami družabni bojkot, opravičevan in poslabšan s kopo obrekovanj. Ta naša osamljenost je povzročila, da sta bili hčeri — nanju, 14- in 18-letni je padalo največ klevet, — odtlej navezani na argentinsko družbo. Prej sta bili navdušeni Slovenki, starejša je bila v KA, mlajša je ta čast še čakala. Govorita brezhibno slovenščino, zavedata se svojih korenin ter z zanimanjem zasledujeta dogodke v Sloveniji. Starejša, Mária, se je poročila z Argentincem, čigar mati je daljna sorodnica Alberta Schweitzerja. Dala nam je vnuka Maksimilijana, ki dobro razume slovensko. Mlajša, Teodora, živi še z nama. Obe sta peli v zboru Karantanija; Marika je že 14 let altistka v Državnem polifoničnem zboru. Položaj v naši skupnosti se je počasi spremenil, ljudje so marsikaj uvideli; tudi v naši sosesčini smo si kot tuji le še s tremi, štirimi družinami. Govorim o tej nesrečni zadevi, ker vem, da so stvari popačeno prikazovali na vse strani. Na mladi bitji je ta neverjetna zaobrnitev — posebno hudo je bilo, da niso hoteli nobenega pogovora ne pomiritve — porazno vplivala. Ljudje, ki sta jih dotlej čutili kot prijatelje in vzorne vernike in narodnjake, so se jim čez noč spremenili v zagrizene zoprnike. To je škodovalo tudi njenemu zdravju in njenim študijam. Marika je odlično skončala 4 leta na medicinski fakulteti, Teodori manjkajo trije predmeti do licenciateure v sociologiji.

Vaša predanost krščanstvu je izredna. Je Vaši generaciji uspelo prenesti to zvestobo v drugi in tretji rod? Kaj bi rekli o argentinskem krščanstvu?

Pravkar opisani dogodki so vplivali tudi na versko življenje hčera. Sprejemata vse, »kar je Bog razodel in nam po sveti katoliški Cerkvi ukazuje verovati«. Vendar se nekateri nazori in dejanja laicistične družbe vrivajo v njuno mišljenje in delovanje. Oblega ju tudi revolucionarno dogajanje v Cerkvi. Kje dobiš duhovnika, katerega vodstvu lahko zaupaš svojo in drugih dušo? Zet rad prepušča sinčku, da ga tudi stari starši navajajo k verskemu in naravnemu življenju in uvajanju in spoznanju njegovega slovenskega porekla po mami.

Ko smo prišli sem, je bilo glede vernosti narobe kot pri nas: gornji sloj — tradicionalne imenitne družine — so bili po večini verni in cerkveni, spodnja plast pa čisto plen praznoverja in indiferentizma. Perón se je iz protikomunizma prelevil v demagoškega vodnika množic, med katere se je vrival marksizem in materializem. Krščanske stran-

Enako razgibana je podoba imen, ki so nastala iz apokopirane hipokoristične osnove *sim-*. Po BREZNIKU 263 naj bi začeli kar pri *Sem* (ZSSP CE, MB, Gornji Grad) in tu bi lahko navrgli še *Semce* (ZSSP MS), *Semcjo* (ZSSP LJ), *Seme* (ZSSP Štajerska, LJ, NM), *Šeme* (ZSSP Litija, Krško, CE, LJ, NM), *Šme* (ZSSP Kamnik, Litija, LJ), *Šime* (BREZNIK 263 LJ; ZSSP 0), ne pridružujem se BREZNIKU, ki prišteva sem še *Šume* (ZSSP Litija, Slovenj Gradec).

S formantom *-ec*: 1393 *Simez* neznano kje blizu Čente (CASTELLO 57), KOS II... od 1412 številni *Schimitz*, *Schimecz*, *Schymacz*, *Schymecz*, *Semecz*, *Symacz*, že priimek od 1498 *Semecz* in *Symecz* na Notranjskem, danes priimek *Simec* (BREZNIK 263), *Simac* (ZSSP Tolmin), *Simaz* (SPZM Nadiško območje, Goriško, UD), *Simatz* (TS), v množinski obliki ime zaselka *Sinci* pri Mužcu tik nad izviro Tera, in še *Šimac* (ZSSP Tolmin), *Simic* (ZSSP MS), *Simiz* (SPZM Prosnid že 1585, Tipana, Tavagnacco; v TS → *Simj*, PIZZAGALLI 308), *Simitz* v TS → *Simi* (prav tam, 122), *Šimic* (ZSSP LJ, Gorenjska, Črnomelj, NM), *Semec* (ZSSP Litija, Postojna; TS, v Devinu-Nabrežini → *Semi*, PIZZAGALLI 164), *Šemec* (ZSSP LJ, Sežana; Devin-Nabrežina), *Semez* (TS, Devin-Nabrežina), *Šimec* (ZSSP Dolenjska), tudi ime zaselka pri Žirovskem vrhu (ATLAS 124/A2), *Šimc* (ZSSP NM), *Semitz* (TS), *Semiz* (TS, v Tržiču → *Semi*, PIZZAGALLI 167), v krajevnem imenoslovju še pokrajinsko ime *Sinčev laz* pri Cerknici (ATLAS 164/B1). Z nadaljnjo sestavo: *Sinček* (ZSSP LJ, PT), *Šinček* (ZSSP PT, Slovenj Gradec); *Senčar* (ZSSP Štajerska, LJ, NM; tudi zaselka pri Sv. Lenartu v Slov. Goricah in Krškem, ATLAS 43/B1, 154/B1), *Sencar* (TS), *Semčar* (ZSSP Slovenj Gradec).

S formantom *-ič*: *Simič* (ZSSP LJ, Črnomelj, MB, GO), *Simic*, *Simich* (TS), *Semic*, *Semich* v Tržiču → *Semi* (PIZZAGALLI 167), morda še *Semeč* (ZSSP Logatec), *Sinič* (ZSSP MS, MB), *Sinic* (ZSSP MS, Ljutomer).

S formantom *-a*: 1523 *Jakob Sima* v Ozeljanu (KOS II, 152), *Sima* (ZSSP PT, CE, LJ; SPZM Trbiž).

S formantom *-aga*?: *Šimaga* (ZSSP Črnomelj).

Z dvojnimi formantom *-ičič-šič*: *Šimčič* (ZSSP Litija, GO, Ilirska Bistrica), *Simčič* (ZSSP MB, Kočevje, Primorska, Gorenjska, Logatec, Dolenjska, LJ), *Simcich* (TS; tu → *Simoni*, PIZZAGALLI 155), *Simcic* (SPZM GO, Števerjan, UD; TS, Devin-Nabrežina; v TS → *Simonetti*, *Semini*, *Simoncini*, PIZZAGALLI 308), *Simsič* (ZSSP MB, Postojna, GO), *Simšič* (ZSSP Logatec, LJ, Postojna, GO), *Šimšič*? (ZSSP GO), *Simsic* (SPZM Goriško; TS → *Semini*, PIZZAGALLI 308), *Simsig* (SPZM Goriško; TS, Milje; v Ronchi d/L → *Simonetti*, PIZZAGALLI 170, v TS → *Semini*, *Simonetti*, *Simini*, prav tam 308), *Simicich* (TS; tu → *Simini*, prav tam), *Simočič* (ZSSP Šmarje), *Sinčič* (ZSSP Litija, LJ, Ilirska Bistrica), *Sincic* (TS), *Senčič* (ZSSP MB), *Sencich* (TS; tu → *Senzi*, PIZZAGALLI 154), *Sencig* (v TS → *Senzi*, *Senci*, prav tam 154, 306), *Sensig* v TS → *Sensi* (PIZZAGALLI 306).

S formantom *-ov* in nadaljnjo sestavo: *Šimovec* (ZSSP LJ), *Simovič* (ZSSP CE).

S formantom *-ek*: *Šimek* (ZSSP PT, MB).

Z rezervo omenjam še nenavadne priimke *Šimoj* (ZSSP Tolmin), *Semecnik* (ZSSP CE) in *Semi* (ZSSP Krško).

Samo zaradi zapisa druge tu navedene priimkovne oblike se mi zdi, da moramo pri našem hagionimu vzeti v poštev še *Senčur* (ZSSP Logatec, LJ, Kočevje, Postojna), *Šemčur* (ZSSP Logatec).

Edino krajevno ime brez primera v osebnem imenoslovju je zaselek *Šimnik* pri Grosupljem (ATLAS 148/A1).

Grško ime *Sophía* 'modrost' je bilo lastno več devicam in mučenkam, ki jih Cerkev časti, naj se spomnimo vsaj sv. Sofije mučenke v Firmi (30. aprila). Cesar Justinijan je dal zidati v Konstantinoplju svetišče, posvečeno Božji modrosti, to je Jezusu Kristusu, vtelešeni Besedi: tako je nastala najznamenitejša cerkev sv. Sofije (TAGLIAVINI I, 134).

Ime je bilo in je še priljubljeno med Slovenci. Iz hipokoristika **Soša* lahko izvajamo metronimični priimek *Sosič* (ZSSP Primorska, KR, LJ, MB, Kočevje; TS), *Sošič* (ZSSP Sežana), zelo pogosten na Tržaškem — z epicentrom na Opčinah — kjer se piše zvečine *Sosic*, *Sossich* in je bilo za fašizma poitalijančeno zvečine *Sossi*, poredkoma *Sossini* (PIZZAGALLI 155, 313, 314). Z rezervo omenjam še priimek *Sossa* (Milje).

Verjetno je to sprva hrvatski priimek, prim. naselje *Sosići* pri Rovinju, in naj bi se odtod primaknil v tržaško okolico in v samo mesto.

Stephanus

Latinsko ime je izpričano v Rimu že v predkrščanski dobi, a je bilo brzkone lastno le Grkom; grško ime *Stéphanos*, zelo staro, odgovarja enakoglasnemu apelativu, ki pomeni 'krono'. Prvi kristjani so se radi krstili na to ime v spomin na diakona Stefana, prvega mučenca, ki ga Cerkev praznuje 26. decembra, zato časti Cerkev tudi zelo veliko število svetnikov s tem imenom (TAGLIAVINI I, 444). Med njimi bom omenil le sv. Štefana, madžarskega kralja, ki ga Cerkev časti 15. avgusta in 2. novembra: oba svetnika sta namreč pomembna za slovensko imenoslovje.

Številni so Slovenci, ki jim je bilo to ime lastno v poznem srednjem veku tudi v Trstu in njegovi neposredni okolici; pri njih beremo ime ali v latinski obliki ali v tergestinski z diftongom *ei*: 1310 *Stephanus/Steipan Čus* (CAP R, c. 6v. in 1315 Q, c. 3r.), *Steipan/Stepan de Gročana* (CAP Q, cc. 9r., 12r., 13r.), 1350 *Stefanus Sobeč* (= Zobec, CAP M, c. 17v.), 1352 *Steypanus de Brischia* (= iz Brišč, a neki tržaški zgodovinar je to tolmačil 'iz Brescie!') *cives Tergestis* (BM), 1402 *Stephanus de S. Agnolo* (= iz Štanjela, CAP CERE III, c. 16r.), 1404 *Steypan de Corgnal* (= iz Lokve; CAP CERE III, c. 28v.), 1339 v Marsichevem registru *don Biagio del fu Steypano de Crepeglano*, 1352 *Nedelus dicitus Saię condam Steypani de Piucha* (BM), 1436 *Steypano de Modrusa* (MARSICH). Enako častno je ime prisotno v Terski dolini: 1393 *heredes olim Stephani in Usyunto* (CASTELLO 42), in *Romandulo: Matheus quondam Stephani* (prav tam, 108), *Stephanus Blancolinus in Lusevera* (137). Enako ČERNJEJSKI RKP: 1492 *Gnexa uxor stephanj de Platisgis*, *Gnexa stephana splatisga* (Neža, žena Štefana iz Plešič; 27, 65), brez datuma *stephanus stazonich de pecol* (= iz Dobja, 34), *Georgius, filius quondam stephani brani de Cergno* (= iz Černjeje, 37), 1511 *Stepho de monte majori* (= iz Brezij pri Tipani), *Stefanus de platischjs* (87), *stiphan ticogna splustisgha* (Š. Tihonja iz Plešič, 91), *Marina rajniza gaspadina stiephana ticogna* (Marina rajnega gospodarja Š. Tihonja; 94), z izjemno ponovitvijo krajevnega imena v dveh jezikovnih registriranih *stephan sdochia stazonichg de pecol* (95; *Pecol* je furlansko, *Dobje* pa slovensko ime za isti črnjejski zaselek), *zoro de quondam stephano mulinar de platischis* (98). Tudi pri KOSU I, II... so zelo pogostni od 1373 *Stefanus, Steffan, Steffann, Stephan, Sthefann*, 1499 *Steffan Missley*, kmet v Porečah, 1498 že priimek *Jerney* in *Paull Steffutsch*,

kmeta v Dolenji vasi (II,228). Najbolj presenetljiv podatek v KOSU II,108 pa je hipokoristik ok. 1200 *Stiepez*, posestnik v Razdrtem.

Po takem uvodu smemo pričakovati zelo razvejene priimkovne oblike. Začeli bomo, kakor vedno, pri priimkih, ki ponavljajo ime, in pri izvedenih sestavljenkah. Ne bomo seveda upoštevali vseh onih številnih priimkovnih oblik v vsem slovenskem prostoru, ki izhajajo iz ijevske osnove *Stip-*, ker za večino teh priimkovnih oblik upravičeno sumimo hrvatski izvir, dasi se med njimi lahko skriva kaka pristoslovenska narečna imenska oblika.

Štefan (ZSSP Kamnik, Logatec, Črnomelj, Metlika, Dravograd, Šmarje, LJ, Ilirska Bistrica), *Stefan* (ZSSP Črnomelj, MB; TS, tu → *Stefani*, PIZZAGALLI 315), *Šteffan* (ZSSP CE), *Steffan* v TS → *Stefani* (PIZZAGALLI 316), morda *Stepan* (ZSSP Črnomelj, Metlika, LJ, Postojna, Sežana; TS), *Stepanj* (ZSSP LJ), *Steppan* v TS → *Stefani* (PIZZAGALLI 316), *Steban* (ZSSP Litija).

S formantom *-ec*: *Stefanec* (ZSSP MS), *Stefanic* (ZSSP PT), *Stepanec* (ZSSP Dolnja Lendava), *Štefanec* (ZSSP Črnomelj, Štajerska), *Štefanc* (ZSSP Črnomelj, LJ, Konjice).

S formantom *-ič*: *Štefanič* (ZSSP Krško, Metlika, Konjice, MB), *Štefanich* (TS, Tržič, v TS → *Stefani*, PIZZAGALLI 156,316), *Stefanic* (TS, tu → *Stefani*, PIZZAGALLI 126), *Štefanič* (ZSSP Črnomelj, Štajerska, Metlika, LJ), *Stepanič* (ZSSP Metlika, LJ), *Štepanič* (ZSSP CE).

Z dvojnimi formantom *-čič*: *Štefančič* (ZSSP Štajerska, LJ, Ilirska Bistrica, GO; TS, Dolina), *Štefančič* (ZSSP Kamnik, Štajerska, KR, LJ, Primorska, NM, Kočevje), *Stefančic* (Tržaško), *Stefanchich* (TS, tu → *Stefani*, PIZZAGALLI 156,171,175,316, kar velja tudi za Dolino), *Stepančič* (ZSSP Štajerska, LJ, Kočevje, Primorska), *Stepancic*, *Stepanchich* (SPZM Tržič; Tržaško, tu → *Stefani*, PIZZAGALLI 156,316), *Stepancig* (v TS → *Stefani* prav tam 156), *Štepančič* (ZSSP LJ, Idrija, Gorica, Sežana).

S formantom *-ek*: *Štefanek* (ZSSP LJ; TS).

S formantom *-è*: *Štefane* (ZSSP Konjice).

S formantom *-ko*: *Štafunko* (ZSSP Dravograd).

S sestavljenimi formantom *-ov + -ič*: *Stefanovič* (ZSSP CE, LJ, MB ob *Štefanovič* Ilirska Bistrica), *Štefanovič* (ZSSP NM, Radovljica, LJ, MB, Ilirska Bistrica ob *Štefanovič* Radovljica, MB), *Stefanovic* (TS), *Štepanovič* (ZSSP LJ).

Ostali priimki v slovenskem prostoru, ki so sestavljeni s celim hagonimom, so videti vsi tujega izvira: najštevilnejša po pisnih oblikah je družina *Stefanciosa*, *Stefancioza*, *Stefancisa*, *Štefancioza*, *Štefanciosa*, *Štefancioza*, *Štefannosa* (ZSSP PT, MS, Šmarje, MB, LJ, Krško), ki je videti italijanskega porekla kakor priimek *Štefani* (ZSSP CE, MB, GO); nejasen in z vprašajem v samem ZSSP je *Stepania?* (ZSSP GO); iz drugih slovanskih dežel sta menda doma *Stepanov* (ZSSP Ljutomer, MB) in *Stefanski* (ZSSP MB); nemškega izvira so videti *Stefandel*, *Stefandl* (ZSSP Kočevje) in *Štefaner* (ZSSP Ljutomer).

Nenavaden *Štefin* (ZSSP Kočevje, Postojna) je morda korupcija celega imena, a ga rajši razlagam s formantom *-in* iz hipokoristika: brez zgodovinskega gradiva je seveda to le gola domneva.

Pa smo pri apokopiranem hipokoristiku, ki je ohranjen brez sestave v malokaterem priimku: *Štef* (ZSSP Tolmin), *Step* (Dolina); z (veliko) rezervo naj navedem še *Štof* (ZSSP Dolnja Lendava) in *Štoff* (ZSSP MS).

Ti osnovi bomo dodajali vse mogoče formante; *-ec*: *Štefc* (ZSSP PT), *Štefic* (ZSSP Dravograd, razen če ni to nepopoln zapis za *Štefič*, gl. nižel!), *Štepec* (ZSSP Litija,

Črnomelj), *Štepic* (ZSSP Litija, LJ, MB), *Štepec* (ZSSP Litija, NM, LJ), *Štepic* (ZSSP Štajerska, KR, LJ, NM), *Stefitz* (ZSSP LJ), *Stebez* (TS, tu → *Steffi*, PIZZAGALLI 156).

Z *-ič*: *Štefič* (ZSSP Dravograd), *Steffich* (TS, tu s *Stefic*, *Stefich* vred → *Steffi*, *Stefani*, *De Stefani*, PIZZAGALLI 156,316), *Stepič* (ZSSP Radovljica, Jesenice, LJ ob *Stepič* Ilirska Bistrica), *Stepich* (SPZM UD; TS, tu → *Steffi*, *Steppini*, PIZZAGALLI 316, *Stefani* v Dolini, prav tam 175).

Z dvojnimi *-čič*: *Stepčič* (ZSSP Ilirska Bistrica), *Stepčich* (TS, tu → *Steffi*, PIZZAGALLI 156): spričo lokacije je priimek videti prej hrvatski kakor slovenski.

Z *-è*: BREZNIK 263 izpričuje 1505 *Štefe* v Dolenjem jezeru pri Cerknici (sicer ZSSP Gorenjska, Dolnja Lendava, Laško, LJ), *Štefé* (ZSSP KR), še *Štefe* (ZSSP CE, LJ), *Steffé* (TS in tržaška provinca), *Štebe* (ZSSP Gorenjska, Gornji Grad), *Štebe* (ZSSP LJ).

Z *-ek*: *Štefek* (ZSSP Šmarje, MB).

S *-ko*: *Štefko* (ZSSP Dolnja Lendava).

Z *-in*: *Štefin* (BREZNIK 263, Postojna), *Stefin* (ZSSP LJ).

Z večalnimi *-ulja*: *Štefulja* (BREZNIK 263, Brdo pri Lukovici).

Sledi še vrsta priimkov z manj pogostnimi, čeprav tudi ne preredkimi formanti; z *-i*: *Štebi*, *Stebi* (ZSSP LJ). Z *-ih*: *Štebih* (ZSSP PT, Ljutomer, Radovljica, Jesenice, MB), *Stebih* (ZSSP PT, MB). Z *-elj*: *Stefelj* (ZSSP LJ), kar je morda v sorodstvu s *Stebel*, *Stebelj* (TS, prvi tudi Milje), a tu se hote ali nehote vsiljuje vrsta podobnih priimkov, pri katerih so križanja verjetna in nevarna: dokler ne bom razpolagal z zgodovinskim gradivom in z večjo verjetnostjo, če že ne gotovostjo pri razlagi, bom rajši nehal in puščal te nevarne primere vnmear. Omenil bom le še *Šteferli* (ZSSP MB), *Šteflič* (ZSSP MB), *Štefula* (ZSSP Kamnik, LJ, Tolmin, MB), *Štefulc(e)?* (ZSSP Kamnik), *Štefulj* (ZSSP Ljutomer), *Štefulja* (ZSSP Kamnik, LJ), *Štefur* (ZSSP Šmarje), *Štepišnik* (ZSSP Štajerska, NM, LJ), *Štepišnik* (ZSSP CE).

Tako smo za silo prišli do konca tega seznama priimkov.

* * *

Pri našem svetniku se mi zdi zanimivo ločiti med kraji na Zahodu (in središču) ter kraji na Vzhodu. Prvenstveno me pri tem zanimajo kraji, ki so dobili ime po samem svetniku in ne — kakor je pogosto pri zaselkih oz. osamljenih hišah — po imenu ali priimku bivalcev oz. lastnikov.

Začnimo torej z imeni, ki ohranjajo svetniški prilastek in začnimo sicer na Zahodu: na Koroškem sta naselji *Št. Štefan*, nem. *St. Stefan an der Gail* v Zilji (KOROŠKA C3; ATLAS 25/A1) in *Št. Štefan* (tako KOROŠKA B12), drugače *Šteben* (ATLAS 34/B2), nem. *St. Stefan* (začuda v obeh virih enako!) pri Velikovcu. Na Primorskem je naselje *Stepani* pri Dekanah (ATLAS 194/B2), vrsta zaselkov (oz. cerkvic) *Sv. Štefan* pri Koprju, Hrastovljah, Obrovu in Podgradu (ATLAS 193/B3,195/A3,196/B2,197/A3), z istim imenom še zaselki od Dolenjske mimo Notranjske do Gorenjske v osrednjem slovenskem prostoru (219/A1 pri Fari ob Kolpi, 154/A2 pri Krškem, 147/B2 pri Igu, 183/B1 pri Ložu, 84/B3 pri Cerkljah na Gorenjskem v bližini naslednjih dveh krajev:), tu še gorsko ime *Štefanja gora* in naselje *Štefanja Gôra* (KLS I,170) in zaselek *Spodnja in Zgornja Štefanja vas*; na Dolenjskem še naselje *Štefan pri Trébnjem* (KLS II,625, prej *Sv. Štefan*; ATLAS 150/B3), ne smemo pa pozabiti na cerkev 1498 *Sannt Steffan* v Harijah (KOS II,249). Nekoč *Štepanja vas* (KOŠTIÁL 627), danes (ATLAS 127/A2) ločena od *Štepanškega Naselja* (prav tam) in morda še *Stehanja vas* pri Čatežu (ATLAS 150/3) izpopolnjujejo seznam.

Manj nas tu zanima niz zaselkov *Štef* (67/A1 na Pohorju, 114/B3 pri Celju) in *Štefan* (posebno v severni polovici slovenskega prostora 38/A1,39/B3,40/A1 in A3, 45/A1, 56/A1,58/B2,59/B2,64/B3,77/B2,85/A3,90/A2,102/B2,125/A3), a na istem arealu še zaselek *Štefanija* na Pohorju (66/B2), vodno ime *Štefanov graben* pri Ljubelju (57/A2), gorsko ime *Štefanov hrib* na Nanosu (162/A1), in še zaselki *Štefanovo* na Pohorju (39/B2), *Štefc* pri Tolminu (100/A3), *Štefek* pri Dobu (108/B2), *Šteferl* pri Kanalu (120/B1) in *Štefka* in *Šteflak* pri Laškem (112/B1, A2), *Štefne* pri Mozirju (88/B2), *Štefun* na Kobanskem (12/B3) in še vodno ime *Štefuljev potok* pri Litiji (128/B2), *Štepišnik* na Pohorju (39/A2). Naj tvegam še z gorskim in pokrajinskim imenom *Stehan* med Litijo in Grosupljem (ATLAS 148/B2)? Še manj nas v tem trenutku zanimajo mikrotoponimi kakor *Štefance* in *Štefanov kal* pri Bazovici (TO G6).

Doslej vsa Slovenija, Sever, Zahod in središče, časti sv. Štefana prvega mučenca. Kje pa je kraj KOŠTIÁL 627 *Štefanovci* na Ogrskem, to je v Prekmurju? Vsaj to krajevno ime poje slavo madžarskemu kralju-svetniku?

Thaddæus

Bržkone je *Thaddaios* v Markovem evangeliju le vzdevek apostola Juda, da ga je razlikovati od drugega apostola z istim imenom in vzdevkom Iškarjot. V aramskih virih mu odgovarja ime *Thadday*, kar so vzporejali z apelativom *thaddayah* 'ženske prsi', in to je videti malo verjetno. Rajši je to prilagoditev grških hipokoristikov iz imen *Theodoros* ali *Theódotos* »dan od Boga« oziroma »božji dar«. Cerkev praznuje 28. oktobra apostola Juda Tadeja, 11. maja časti še sv. Tadeja, mučenca v Aziji, 26. junija sv. Tadeja, mučenca v Abesiniji, in 21. avgusta sv. Tadeja, prvega škofa v Edesi (TAGLIAVINI II,349).

Ime je doživelo skromno srečo v slovenskem prostoru: v krajevnem imenoslovju je menda popolnoma odsotno, v starih virih se oglašja komaj 1498 *Tadio*, kmet v Palču (KOS II,241), v obliki, ki je prej videti italijanska kakor slovenska. Nikjer ni izpričana oblika, ki bi jo iz latinščine najprej pričakovali: **Tadevž*, vse priimkovne oblike v slovenskem prostoru, ki jih verjetno smemo izvajati iz tega hagionima, izhajajo navidezno iz apokopiranega hipokoristika *Tad-* razen morda edinega *Tadeuc* (ZSSP MB), a še to obliko moramo vzporediti z nenavadnima oblikama *Tadeu* (ZSSP Postojna) in *Tadel* (ZSSP KR): pri zadnji pa nas že obdajajo hudi dvomi, ki se ritensko pomaknejo še na prejšnji dve obliki; vsekakor pa menim, da je to poglavje vredno raziskovati. Če je domneva o hipokoristični osnovi pravilna, potem smemo iz nje zanesljivo izvajati patronimik *Tadič* (ZSSP GO, LJ), *Tadich* (TS), in še *Tadin* (ZSSP LJ) in pogostnejši *Tadina* (ZSSP Laško, Šmarje, MB, LJ; TS, Milje), pri slednjem pa moramo spet računati na nejasno obliko *Tadini* (TS). In še 1602 *Floriano Teduga* v Oblici (MIS-SIO). Vse, seveda, z rezervno.

Theobaldus

Ime se oglašja že v X. stoletju pri Langobardih v oblikah *Theobaldus* in *Tebaldus* in izhaja iz germanskega imena, izpričanega že v VI. stoletju, *Theudobald*, ki je sestavljeno z gotskim apelativom *thiuda* 'narod' in germanskim pridevnikom *bald* 'pogumen', ime naj bi torej pomenilo »pogumen sredi naroda«. Cerkev časti 27. aprila sv. Teobalda, canterburyskega nadškofa, 21. maja sv. Teobalda,

nadškofa v Vienne, 30. junija ali 1. julija puščavnika sv. Teobalda, 8. junija sv. Teobalda, cistercijanskega opata v Franciji v XIII. stoletju, 12. julija sv. Teobalda vojaka in mučenca ter 13. septembra in 6. novembra pričevalca sv. Teobalda iz Chaixa (TAGLIAVINI II,222).

Ime je bilo kar pogostno v Trstu v poznem srednjem veku v obliki *Tibaldus*, v še večji količini pa v obliki aferečnega hipokoristika *Baudus* s tergestinskim prehodom *It* → *ut* in v manjšalni obliki *Baldolus*, *Baudolus*. Gotovo je bilo lastno tudi Slovencem: 1348 *Baudus* (*de*) *Boteč* (BLOI-SE; 1354 BM), 1406 *Tibaldo di Volrico de Gatinare*, 1440 *Tibaldo de Voche da Trieste* (MARSICH, regesti).

Smo upravičeni razlagati iz tega hagionima tudi priimke *Tibaut* (ZSSP Ljutomer, MB), *Tibaul* (ZSSP Ljutomer), *Tibant* (ZSSP Dolnja Lendava, Ljutomer)? In v krajevnem imenoslovju ime naselja *Tibolci*, ljudsko *Tibavci* (KLS IV,425; ATLAS 71/A2) in zravenšnjega zaselka *Tibavski Vrh* (prav tam)? Tudi to, seveda, z rezervno.

Thomas

Latinsko cerkveno ime *Thomas*, v genitivu *Thomæ*, odgovarja grškemu imenu Nove zaveze *Thomās*; to je v prvi vrsti ime apostola, ki ga grški oz. latinski teksti Nove zaveze imenujejo *Thomās o legómenos Didymos* oz. *Thomas qui dicitur Didymus*, poslovenjeno *Tomaž*, imenovan *Dvojček*: grško ime je namreč transliterirano iz aramskega *t'ôma'* 'dvojček' in zato odgovarja grškemu imenu *Didymos* (in latinskemu *Geminianus*). Vse kaže, da se je ime od zgodnjega krščanstva naprej v Italiji opuščalo in da so ga ponovno vpeljali Bizantinci od XII. stoletja dalje; tedaj so ga pri nas zapisovali v polatinjeni obliki *Thomas(i)us*, *Tommas(i)us*. Vse kaže, da je bilo Apostolu, ki ga Cerkev praznuje 21. decembra, dejansko ime Juda; ker je bilo to ime lastno že dvema drugima apostoloma, so »nevernega« Juda-Tomaža rajši poimenovali z vzdevkom. Poleg nje ga časti Cerkev še 7. marca sv. Tomaža Akvinskega, cerkvenega učitelja; 24. maja sv. Tomaža meniha; 6. julija sv. Tomaža Moreja, državnika in mučenca v Londonu; 25. avgusta sv. Tomaža, škofa v Herefordu; 8. septembra sv. Tomaža Villanovskega, nadškofa v Valencii; 18. novembra sv. Tomaža, meniha v Antiohiji; 29. decembra sv. Tomaža Becketa, škofa in mučenca v Canterburyju (TAGLIAVINI I,453), 9. aprila blaženega Tomaža Tolentinskega, mučenca; in 26. avgusta blaženega Tomaža Percyja, mučenca (LETO SVETNIKOV II,112 in III,463).

V poznem srednjem veku se ime pojavlja pri nas v več pisnih oblikah: najprej nam je seveda obravnavati primer, ko je latinska imenska oblika *Thomas* postala z glasovno prilagoditvijo pri nas *Tomáz*: če je slovensko ime naglašeno kakor grško — in prav tako je naglašeno tudi italijansko ime — pomeni, da smo Slovenci prav tako kakor Italijani prevzeli ime od Bizantincev in ne od starega rimskega krščanstva. V Trstu se izvorna imenska oblika pojavlja ob številnih drugih polatinjenih oblikah, kakršne smo prej navedli po Tagliavinijevem opozorilu: 1309-1320 *T(h)omas/T(h)omasius de Wipach/Vipaco* (CAP R, Q), 1315 *Tommas/Tomasius mansarius de Rem* (= Tomaž, kmet iz Vrem, CAP Q), 1316 *Tomas sclavus* (CAP Q,c.9v.), 1318 *Tomas de Repric* (CAP Q,c.30v.), 1320 *Tomas de Proseco* (CAP Q,c.57r.), 1351 *Tomas de Sexana* (CAP M,c.25r.), 1383 *Tommasius de Sotoriano* (= Tomaž iz Štorij, CAP M,c.18r.), 1406 *Tomas de Vypago* (CAP CERE III,c.37v.). V vseh teh in številnih drugih poznejših primerih lahko mirne vesti beremo *Tomaž*. Pri nekaterih se imenska oblika, ki jo lahko

istovetimo z imenovalniško latinsko, pojavlja vzporedno z latinsko rodilniško obliko oziroma iz nje izpeljano slovensko imensko obliko *Toma*: to je bilo toliko lažje, ker so v tem času še nastajale slovenske hipokoristične imenske oblike iz svetniških imen s formantom *-a*. Dva pogostna primera sta 1351-1383 *Tomas de Pribeč = Toma molendinarius* (Tomaž Pribeč = Toma mlinar, CAP M), in 1351-1368 *Tomas/Thoma de Stoiano/Stoianis* (Tomaž/Toma, Stojanov sin ali kar že Stojan po priimku, CAP M, CERE III). Pri nekaterih drugih se ime pojavlja le v latinski rodilniški oz. slovenski hipokoristični obliki: 1308-1368 *Toma Lisiča* (CAP R, CERE I), 1356 *Toma de Bisovica* (Toma iz Bazovice, CAP CERE I, c.2v.), 1360-1396 *Thoma de Silvola* (CAP CERE I, CERE II), 1395-1402 *Thoma de Prosecho/Prussecho* (CAP CERE II, CERE III), 1405 *Toma Crovatin* (CAP CERE III, c.32r.).

Na skrajnem Zahodu beremo v tem času le latinsko imenovalniško obliko oziroma najstarejšo slovensko obliko: 1393 *Thomas in Villanova* (Tomaž v Zavarhu, CASTELLO 39), *Thomas in Samerdencha* (T. v Smardenči, prav tam 121), in *Pradielis. Thomas* (v Teru, 132), in *Sidilis Thomas* (v Sedilih, 132), medtem ko beremo za Furlane v istem viru imenske oblike *Thomadus, Thomadussius, Thomasus* ob *Thomas*.

V kasnejšem ČERNJEJSKEM RKP je tudi na skrajnem Zahodu slika že pisana: ob enkratni obliki *Tomaž* v *Cristan jtomas istaipana* (82) prevladuje oblika *Toma*: *Brigida uxor tome de platistis* (20), *quondam thome* (32); vendar prvega med njima srečamo le v latinskem tekstu, medtem ko nam prinaša slovenska verzija tega teksta novost: *gospodigna thomina* (58).

Tudi druge na slovenskem Zahodu je ime pogostno (*Thomas, Tomas, Tomass, Thomasch, Tomasius*) od ok. 1300 dalje v KOSOVIH Urbarjih.

Ob moškem imenu se pojavlja tudi žensko ime: 1308-1320 *Tomasina de Muç(c)io* (CAP R, Q), *Tomasina de Perveç* (prav tam), 1405 *Tomasina uxor Martini de Giseniç* (T., žena Martina z Jesenic, CAP CERE III, c.33r.), XV-XVI *Thomasina* (ČERNJEJSKI RKP 25, 63).

Preden nadaljujemo, se bomo ustavili ob priimkovnih oblikah, ki ponavljajo v nespremenjeni obliki samo ime: 1498 *Jurz Thomas, Marin Thomas*, kmet v Matenji vasi (KOS II, 231), *Tomaž* (ZSSP Litija, Dravograd, PT, LJ), *Tomaš* (ZSSP Dravograd), na Vzhodu tudi v madžarski pisni varianti *Tamaž* (ZSSP Dolnja Lendava), ter v varianti passepourt, v kateri se lahko skrivajo pisane interference, *Tomas* (ZSSP Laško, MB; morda tudi TS in Devin-Nabrežina), *Tomaz* za fašizma v TS → *Tomasi* (PIZZAGALLI 323). V krajevnem imenoslovju se hagianim prepleta z osebnim imenom in priimkom: poleg gorskega imena *Sv. Tomaž* pri KP (ATLAS 194/A3) se enakoglasno ime ponavlja pri številnih zaselkih in cerkvah (ATLAS 105/B2 pri Škofiji Loki v bližini naselja *Tomaž nad Praprotnim* (A1, ki mu KLS I, 382 doda le naglasa; nadalje 115/A1 pri Šmarjah pri Jelšah; 123/B3 pri Idriji; 153/A2 pri Mokronogu; 161/A3 pri naselju *Stomaž* na Krasu, za katerega KLS I, 335 ve, da ga je naglašati *Stómaž* in da se ljudska oblika glasi *Stomáži*; 167/B2 pri Velikih Laščah; 172/B2 pri Šentjerneju; 179/A3 pri Pesku takoj onkraj državne meje; 183/B2 pri Ložu) in, vedno s svetniškim prilastkom, še pri naselju *Štomáz* v Vipavi (ATLAS 141/B3; KLS I, 29 doda naglas in ljudsko imensko obliko *Štomáži*), *Sv.(et)* (sic!) *Tomaž*, nem. *St. Thomas* v Rožu (KOROŠKA B10), s kastriranim prilastkom *Tomaž nad Vojnikom* (ATLAS 91/B2; KLS III, 96 doda naglas

in opozarja, da se je ime »prej« (kdaj?) glasilo *Sv. Tomáž*, »zato v ljudski rabi še *pri Sv. Tomážu, od Sv. Tomáža*«, *Tomaž pri Ormožu* (ATLAS 71/B1; KLS IV, 355 doda naglas in podatek: »do l. 1955 *Sv. Tomáž pri Ormožu*). Tem je dodati imena zaselkov, ki so lahko nastala tudi po osebnem imenu ali priimku: *Tomaž* ali *Tamaž* v TS pri Sv. Ivanu (TO/F6), in še zaselki *Tomaž* na Kobanskem, pri Pliberku, dva pri Polzeli, pri Trbovljah, pri Čepovanu, v Polhograjskem hribovju, pri Litiji, pri Novi Gorici (ATLAS 13/A3, 35/B1, 89/B2 in B3, 111/A2, 121/A1, 125/A1, 128/A2, 140/B1) in še enega, ki ga v ATLASU v seznamu ni in sem ga povsem slučajno odkril na str. 103/A3, pri Idriji.

Na tem mestu moramo dodati še nekaj krajevnih imen, pri katerih se naše ime pojavlja v pridevniški obliki: naselje *Tomážja vas* pri Šentjerneju (KLS II, 538; ATLAS 153/A3), gora *Tomažev vrh* s *Tomaževo bajto* na Pohorju (ATLAS 66/A1) in *Tomaževa koč*a na Peci pri koroški Črni (ATLAS 61/A1).

Zelo zgodaj se v slovenskem prostoru pojavlja tudi imenska oblika *Toma*: ali je ta nastala iz latinskega rodilnika, ali je ta latinska raba vplivala naravnost na slovenščino in sprožila nastanek neodvisne slovenske oblike, ki je enaka številnim drugim hipokoristikom s formantom *-a*, ali je ta nastala s posrednim latinskim vplivom preko kake tuje učene imenske oblike **Tóma*, bo težko ugotoviti. Ime je pri nas izpričano že 1373 *Toma*, kmet v Gorenjih Laznah (KOS I, 83), 1499 *Thoma Mathasauciz*, posestnik v Gabrovici (KOS II, 263); danes je priimek *Toma* doma le v Dolnji Lendavi (ZSSP) in TS, k njemu pa morda lahko prištevamo še *Thoma* (TS).

Čas je, posvetiti pozornost izvedenim imenskim in priimkovnim oblikam. Najpogostnejša je vsekakor patronimik s formantom *-ič*, ki se je moral sprva glasiti **Tomážič* vsaj na skrajnem Zahodu. Danes tako naglašene oblike ne moremo izpričati, videti je, da se je posplošila priimkovna oblika s poudarkom na prvem zlogu: 1499 *Peter Tomasitsch*, kmet v Prudenci (KOS II, 260), *Tomažič* (ZSSP vsa Slovenija; ime zaselkov na Pohorju ATLAS 39/B3, pri Vitanju 65/A3, pri Rimskih Toplah in Zidanem Mostu 132/A1 in A2) pa še v množini *Tomažiči* zaselek pri Dekanih (ATLAS 194/B3) in v pridevniški obliki pri gorskem imenu *Tomažičev vrh* v Karavankah (ATLAS 60/A1); *Tomazic* (TS, tu za fašizma → *Tomasi, Tommaso*, PIZZAGALLI 157, 323); *Tomasič* (SPZM Srednje, Čedad, Sovodnje ob Soči; TS → *Tommasi, PIZZAGALLI 323*); *Tomasic* (SPZM GO; TS, tu in v Dolini → *Tomasi PIZZAGALLI 323, 171*); *Tomasich* (SPZM Tržič; TS, tu → *Tomasi, Tommasi, Tomasini, PIZZAGALLI 118, 157, 323*). Ko beremo *Tomassich* (TS, tu → *Tomasi, PIZZAGALLI 157*), moramo tak zapis vzporediti s priimkovno obliko *Tomašič* (ZSSP Ljutomer, MB, LJ, Ilirska Bistrica), pri kateri slutimo hrvatski izvir, kakor slutimo tuj izvir pri številnih drugih priimkih, pri katerih nastopi š namesto pričakovanega ž: to velja brez obotavljanja za priimke *Tomaschek* (ZSSP NM, Kočevje, LJ), *Tomašek* (ZSSP CE); *Tomascher* (ZSSP CE), *Tomašev* (ZSSP Ilirska Bistrica), da ne govorimo o *Tomašević* (ZSSP Ilirska Bistrica; *Tomasovich* Milje). V slovenskih priimkih je zapis s *-š* domač le pred nezvenečim zapornikom: *Tomaško* (ZSSP MB), sicer nas mora zapis svariti pred možnimi tujimi interferencami.

Nikjer ni v priimkovnem vesolju izpričana oblika **Tomažek*, vendar jo razberemo iz redkih krajevnih imen: zaselek *Tomažek* pri Idriji (ATLAS 103/A3), oronim *Tomaški vrh* pri Ljubelju (ATLAS 57/B2), naselje *Tomáška vas*, ljud-

ke ni bilo; ko se je pojavila, je bila že okužena z levičarstvom in taka je še danes. Ostale stranke so laicistične. Cerkev je prestala hude pretresljaje: tretjesvetni duhovniki, vdor osvoboditvene teologije. KA in Opus Dei sta organizaciji neznatne manjšine. Množice potrebujejo moža à la Janez Krek. Ko gledaš po televiziji nogometne tekme ali boksarske dvoboje, se ti milo stori: koliko navdušenja in požrtvovanja za divji šport, kako malo pa za duhovno življenje in za prenovitveno delo v družbi! Sicer pa so ti in drugi negativni pojavi doma tudi po Evropi, tudi v Sloveniji. Vrh tega se množi razbijanje družin, nemorala vseh vrst, smrtonosno uživanje drog, uspehi sekt. Vse to po svoje opravičuje obrambni položaj našega slovenskega geta.

Nič manjša ni videti Vaša predanost slovenstvu. Ste tudi to zvestobo, ki se nam zdi čudežna, prenesli na mlajše generacije? Kot redkokdo ste se vsa leta v emigraciji potegovali za svobodno Slovenijo. Ste pričakovali padec komunizma? Ali verjamete v možnost dejanske ustanovitve samostojne države Slovenije? Mislite Slovenijo obiskati? Kot »bivši Tržačan« najbrž sledite tržaški kulturi. Sledite tudi Mladiki? Kakšno bi si želeli za naprej?

Vem, z razumom krepim in z vsem srcem soglašam z ugotovitvijo svojega sošolca izpred 70 let Franceta Dolinarja, da se nikjer in nikoli ne morem in nočem aklimatizirati. Jasno se zavedam, da je domovinska ljubezen božja volja in milost. Posredovala sva z ženo hčerama to dragotino. Vendar ju je v odgovoru na 14. vprašanje povedano dogajanje prizadelo, dasi ne v bistvo. Zame je zvestoba do Jugoslavije prenehala po Petra II. in njegove vlade popustitvi Titu. Slovenija mora biti samostojna, za to ima dovolj moči in mora imeti voljo. Samostojnosti je v prid svetovni razvoj. Temu se na srečo prilagajajo sedanji oblasti. V prvi vrsti pa nam bo Bog izpolnil to željo, ako bomo neprestano za to molili, se priporočali Angelu našega naroda in našim mučencem in ako bo pot iz brezna šla v smer krščanske države. Kaj se pri nekaterih skriva pod odejo pluralizma, je razodela izjava nekega izobraženca v Sloveniji, da je katoliška Cerkev zgolj ena skupina med 62 veroizpovedmi in sektami.

O tem, da bo Slovenija komunistične okupacije prej ali slej rešena, nisem niti za hip podvomil. Presenetilo pa me je kot menda vse, da je to prišlo tako kmalu in brez večjega odpora zlih sil.

Slovenijo bi rad še enkrat videl, čeprav bi tam našel kaj malo sorodnikov in znancev, pa mi to preprečuje položaj argentinskega upokojenca.

Da lahko kolikor toliko sledim dogajanjem na Primorskem, se imam zahvaliti prijatelju Ivu Jevnikarju pa upravi in uredništvu Mladike in Katoliškega glasa. Pri Mladiki gledam z veseljem, kako složno in uspešno deluje številni uredniški odbor po večini mladih ljudi. Upam, da se bo revija krepko uveljavila tudi preko mej.

P.S.

V intervjuju z nadškofom Ambrožičem je prišlo do ne-ljube pomote. Na pripis o pokojnem kaplanu Luskarju so se oglasili bralci (in tudi sam dr. Ambrožič) s pripombo, da je g. Lojze Luskar še kar krepko živ. Opravičujem se s tem, da naš pokojni loški kaplan najbrž ni bil Lojze, ampak Jože, ali pa gre za soimenjaka.

Zora Tavčar

Neža Maurer

PESMI

Pogovor

Pridi v moje sanje.

- *Tam sem že.*

V moj vsakdanjik pridi.

- *Jaz sem tvoj vsakdanjik.*

*In kaj bo,
ko teh mojih dni*

ne bo več,

ko bom odšla

za zmeraj?

- *To bo vided.*

Samo prestopila boš

v moje sanje.

Mir

Počasi okopavam svojo njivico ob poti.

Nikamor mi ni treba potovati.

Radosti, ki gredo mimo,

postojijo, pokramljujejo z menoj.

Zvečer si zarja izbere

moj obraz

za svoje nebo.

Trstika

Ljubim trstiko, naslanjam se nanjo,

majem se z njo v vetru,

noge se mi vgrezajo v močvirje.

Trstika prelepo poje.

Varujem jo s svojimi rokami,

s telesom jo zaslanjam pred vetrom.

Jesen je neizprosna.

Rumeneča trstika drhti v burji,

in jaz si zatrujujem,

da mi daje oporo.

Vodéno

Kot velika solza

se potakam po svetu:

čez stopnice, po stezah,

čez zelenice, tržnice,

čakalnice. Zlívam se v vlake,

avtobuse, tramvaje.

Kdorkoli mi pogleda v oči,

se umakne -

da ima žalost

prosto pot.

Dr. M. Poštovan se je poslovil

Po daljšem bolehanju, zaradi katerega zadnja leta ni mogel več dejavno nastopati v javnosti, je 22. septembra umrl v Trstu politični delavec in časnikar dr. Matej Poštovan. Njegovo ime sodi v seznam najbolj zaslužnih delavcev v naših demokratičnih, slovenskih in katoliških vrstah na Tržaškem po vojni. Bil je tudi sodelavec Mladike.

V Peterlinovi dvorani je bilo 24. septembra spominsko srečanje sorodnikov, prijateljev, sodelavcev in somišljenikov. O liku dr. Poštovana so spregovorili pokrajinski svetovalec in predsednik pokrajinskega sveta Slovenske skupnosti v Trstu dr. Zorko Harej, škofov vikar dr. Lojze Škerl, odgovorni za časnikarski odsek na Radiu Trst A Saša Rudolf in dolgoletni deželni svetovalec SSK dr. Drago Štoka. Večer je vodil tržaški pokrajinski tajnik SSK Miro Oppelt. Pogreb je bil naslednje jutro pri Sv. Ani v Trstu. Obred je vodil župnik Marijan Živic. Pred odprtim grobom je rajnemu v slovo spregovoril deželni tajnik SSK Ivo Jevnikar.

Tu objavljamo spominsko pričevanje, ki ga je na spominskem večeru podal dr. Drago Štoka.

Časi, ki jih doživljamo, so taki, da se v zgodovino našega naroda bolj intenzivno poglobljamo, kot morda nikoli prej. Kot otroci smo prve misli na slovenski narod povezovali z legendo o kralju Matjažu, ki da se bo nekdaj zbudil in osvobodil slovenski narod, nismo pa točno razumeli, v čem naj bi ta osvoboditev bila. Naslednja zgodovina so za nas bili slovenski pesniki in pisatelji, posebno Prešeren, že zato, ker smo imeli vsako leto Prešernovo proslavo, in pa Župančič, spet zato, ker smo njegove Cicibane recitali na vsaki šolski prireditvi.

Prava zgodovina, vojna, za nas ni bila zgodovina, ampak čisto navadni vsakdan, ki smo ga pač kot otroci doživljali, pa čeprav v zakloniščih pod bombami in minami, s skrivanjem kakega partizana, s prikritim prihodom osamljenega in navsezadnje nesrečnega italijanskega vojaka na begu. Konec vojne je bilo za nas le praznovanje: množice, ki so se valile na stadione za praznik 1. maja, procesija ljudi na bazovsko gmajno in na opensko strelišče za proslavo naših padlih junakov in pa prešerne veselice po vaseh!

Še kominform smo dojemali le kot ostre in tudi krvave vaške zdrahe. Mogoče smo se nekoliko ovedli šele ob njegovih posledicah, ko so se vasi ločile v dva ostrata tabora, ko je nastopil brat proti bratu, oče proti sinu. Tako smo počasi vstopali v prve korake mladostnega šovinizma, ko smo ob narodnih praznikih preštevali slovenske in rdeče zastave.

Bil pa je takrat prisoten še tretji tabor, skoro neznan a žilav, aktiven in demokratičen. Dr. Agneletto, Sfiligoj, Rudolf na eni strani, dr. Simčič, Šorli na drugi, pa Legiša, Černe, Besednjak. Bila so to leta, ko se je že velik del slovenske inteligence, ki je zapustil domovino iz ideoloških razlogov, naselil pri nas in nam zapustil neizbrisen pečat v narodnostnih, verskih in političnih čutenjih in prepričanjih. Mnogo jih je odšlo, a nekateri so ostali in postali del slovenskega telesa na Tržaškem. Prof. Peterlin je bil za nas simbol kulture, prof. Beličič lirike Slovenije in Krasa, dr. Janežič verska globina v poeziji, prof. Jevnikar, Javornik, prof. Šah neločljiv del naše šole, in končno dr. Poštovan — politični mentor nas demokratičnih študentov.

V spomin na snidenje v »Dragi« - 3.9.1978 (Dr. Poštovan drugi z leve).

Jaz sem ga prvič srečal na Radiu, s šopom časopisov pod pazduho in neločljivo pipico v ustih. Zdel se mi je vedno nekoliko skrivnostno nasmejan. Vedel sem, da je bil sposoben politik v prejšnji Jugoslaviji, da sta ga vojna in revolucija pahnili tostran meje in da je poleg tega še doživljal bolečino zaradi smrti v ožjem krogu družine. Imel pa sem ga samo za časnikarja in si takrat nisem mislil, da bo tako odločilno posegal v politični forum pri nas. Začuden in zelo ponosen sem torej bil, ko me je leta 1963, ko sem se komaj vrnil od vojakov, povabil k sodelovanju in me celo postavil na kandidatno listo. Tla za ustanovitev Slovenske liste so bila plodna. V takozvanem titovskem taboru je propadla Neodvisna socialistična zveza in veliko število Slovencev je ostalo brez svoje stranke. Legiša, Černe, Škrk, Simčič, Poštovan in še kdo so razumeli trenutek časa, razumeli so, da je treba potisniti vstran različne struje v samem demokratičnem taboru in za volitve pripraviti novo slovensko stranko, ki jo imamo še danes.

Dr. Poštovan je bil brez dvoma najbolj markantna oseba, ki je nas mlade katoliško usmerjene študente v 60. letih uvajal na politični oder. Nudil nam je vse svoje znanje, izkustvo in vztrajnost v našem protikomunističnem in demokratičnem boju, bil ob nas z nasveti tudi potem, ko se je začel umikati iz političnega pozorišča. Naša zgodovina se je nadaljevala tu, v Italiji, le za dobeseden obstanek! Danes, ko nismo več otroci, pa doživljamo tisto obujenje, ko se bo slovenska zgodovina nadaljevala tudi in predvsem v domovini.

Boj dr. Poštovana se je končal! Stranka, ki jo je soustanavljala, in mi, takratni njegovi učenci, lahko odkrito in ponosno stopamo v novo svobodno Slovenijo z nadaljevanjem njegovih idealov: narod, domovina, Bog. Hvala Vam za vse dragi doktor!

Drago Štoka

Spomini na Plečnika

Inž. arh. Vinko Lenarčič

Plečnik ni samo pozorno zasledoval, kaj delamo v šoli, ampak tudi, kako sicer živimo. Študenta je vprašal marsikaj naravnost nenavadnega, tako, da ga je spravil celo v zadrego. »Ne zamerite, vam moram malo vest izprašati!« Skoraj bi lahko rekli, da to ni bila več že omenjena Plečnikova vedoželjnost, pač pa že kar »babji firbec«. Ali tamu ni tako. Veroval je, da ima človek dušo in je rekel, da je ta duša žejna lepote. »Odkriva pa človek dušo vedno in samo nehote, in to zopet in samo po človeku, ki jo išče, ki jo hoče spoznati, pa vi za to niti malo ne veste.« In Plečnik je to iskal! Kje in kako je kakšno našel! Ena pot je bila gotovo omenjeno spraševanje. Tega se je naučil prav gotovo od svojega brata Andreja.

Vzkliknil je Plečnik: »O ti nedolžna duša!« Duša?! Kar naštevajmo: »To je zlata duša — to je dobra duša, bodite brez skrbi — to je izgubljena duša, imejte usmiljenje z njo — ne obsojajte, da ne boste sojeni — to je prodana duša — bojte se ga kot hudič križa.«

In:

»Kako se vam zdi ta človek?« me je vprašal.

»Ne bi imel rad opravka z njim!« sem odgovoril gladko. »Das ist ein schlagiger Mensch. Ima popolnoma pokvarjeno dušo, ogibajte se ga! To je strašno!«

Kako je napajal žejno dušo, kako vzgajal, pove lahko le njegov učenec, pa še to le zase osebno.

»Enemu v korist, drugemu v pogubljenje!« je rad zaključeval svoja razmišljanja.

Preveč učencev Plečnik ni maral. Pripravljen in zadovoljen je bil, ko se je stolica razdelila. Dvajset študentov, za katere je vedel, da bo redno hodila vsaj polovica, je imel najraje. Kako in kdaj bomo v šoli, to je prepustil študentu samemu, vodil pa je račun o tem. Ves dan v šoli, kot so nekateri delali, nikakor ni bilo treba biti. Meni je rekel: »Vi tukaj ta čas? Kam je to za zapisat?« Ali: »Kaj ga iščete ta čas v šoli, vidite, da je sneg in smuča na Golovcu. Pridite po peti uri.« »Res je lep dan, bodite brez skrbi, kopa se na Savi!« Ne za smučanje ne za kopanje nisem Plačniku nikoli povedal, a on je vedel! Glede kopanja je rekel, da se mu ne zdi prav, da človek ves božji dan preleži in žge svoje telo na soncu. »O, tudi jaz sem se hodil podat (od baden), vendar kot otrok in niti malo tako!«

Za krajši čas je novega študenta prepustil samemu sebi, da je sploh videl, s kom ima opravka. Če je imel študent težave, je tolažil: »Nur nicht versagen! Arhitekt ne sme nikoli obupati. Pisano je: Kdor bo vztrajal do konca, bo zveličan. Vedite, potrpljenje je božja mast!« Študentu, ki si je upal pregovor nadaljevati, se je od srca nasmehnil.

Duhovit humor mu je bil vedno ljub, saj ga je, kot že omenjeno, rad uporabil kot vzgojno sredstvo. »Nedolžno veselje vam od srca privoščim, ohranite si ga, zakaj tudi to mine, ko pride ura!«

Kljub očitni resnosti je bil rad vesel. Dejal je: »Rad vas imam, ker ste vesel človek!« Često so ga veselile povsem preproste scene: »Smejati sem se moral, ko sem videl vajenca, kako »flika« narobe obrnjeno kolo

Evidenčne tablice

Dne 20. septembra je ljubljansko Delo objavilo pismo prof. Lojzeta Dolinarja, predsednika koroškega odbora Svetovnega slovenskega kongresa, ki se zgraža nad rdečimi zvezdicami na našitkih in na evidenčnih tablicah avtomobilov slovenske policije na mejnem prehodu na Ljubelju.

Sprašujemo se, kaj bi rekel prof. Dolinar, če bi nekoliko pogledal, kakšne so evidenčne tablice na Primorskem: malokatero imajo preplekano rdečo zvezdo ali pa nalepljen slovenski grb. Večina jih ima še vedno veliko nalepko z napisom »YU«. Verjetno pa to ni sad kdovekakšnega komunizma in jugoslovanstva, temveč samo raztresenosti in malomarnosti, pa tudi slabega obveščanja, saj prof. Dolinar trdi, da so nove nalepke že v prodaji. Nekoliko učinkovitejša reklama zanje gotovo ne bi škodovala.

»Slovenščina« ali »materinščina«?

Jasno je, da se je pri obravnavi osnutkov za nove statute krajevnih uprav zataknilo pri pravici do rabe slovenščine. Opažamo pa, da poleg nasprotovanja s strani MSI, LpT, DC in drugih prihaja do čudnih stališč tudi s strani DSL (bivših komunistov). Načelnik svetovalske skupine te stranke v tržaškem pokrajinskem svetu Martone je namreč predlagal — vsaj tako poroča Primorski dnevnik —, naj se namesto besede »slovenščina« uporablja besedo »materinščina«. Res ne razumemo, zakaj beseda »slovenščina« tako moti načelnika svetovalske skupine stranke, za katero voli največje število tržaških Slovencev.

Tudi zeleni Capuzzo je predlagal le okrepitev prevajalske službe in pravico do rabe slovenščine »v pozdravnih nagovorih, spominskih svečanostih ter uradnih proslavah«. O kakem uradnem priznanju do rabe slovenščine na vseh področjih ni torej ne duha ne sluha. Slovenščina naj bi bila le okrasek na uradnih proslavah.

Res je, da stranke večine nasprotujejo rabi slovenščine, kot piše PDK; res pa je tudi, da začenjajo tudi levi-

čarske opozicijske stranke, katerim gre večina slovenskih glasov in na katere po pravici povedano gleda PDK še vedno s simpatijo, biti nekoliko bolj »previdne« pri vprašanju pravic Slovencev v Italiji.

Socialisti in vojna na Hrvaškem

Po polemikah med Svetim sedežem in Italijansko socialistično stranko ter po pisanju revije Famiglia cristiana o prostožidarskih socialističnih zunanjih ministrih Evropske skupnosti nam je zadržanje De Michelisa in italijanskih socialistov glede krize v bivši Jugoslaviji nekoliko jasnejše. Sedaj nekoliko bolje razumemo De Michelisovo izjavo v času vojne v Sloveniji, češ da Slovenci »izživajo« itd., pa tudi izjavo o »hrvaškem lobiju« v Vatikanu. Osamosvajanje Slovenije in Hrvaške škodi nam-

Fotografski natečaj

Uredniški odbor MLADIKE razpisuje natečaj za fotografije (po možnosti črnobelega) za naslovno stran revije. Namen natečaja je odkrivati nove talente. Tematika ni obvezna, vendar naj ustreza značaju revije (narava, okolje, letni časi, etnografija, naši spomeniki, naši prazniki).

Nagradni sklad predvideva: 100.000 lir nagrade za prvo mesto,

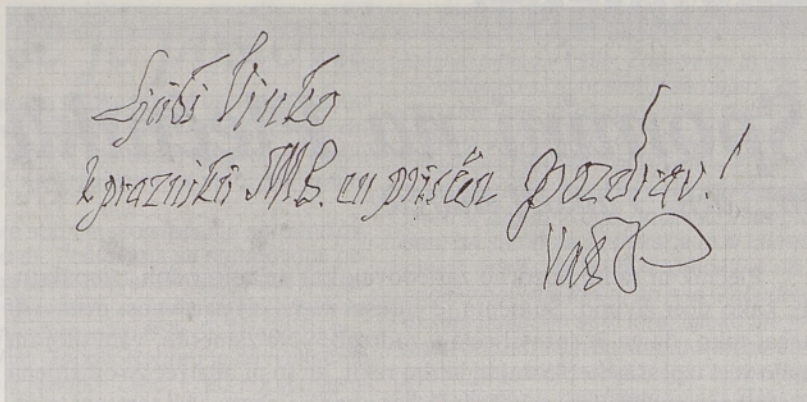
50.000 lir nagrade za drugo mesto

in več odkupnih nagrad po 30.000 lir.

Oblika izdelka naj odgovarja prostoru, ki je odmerjen sliki na naslovni strani MLADIKE.

Izdelke (**največ tri za vsakega udeleženca**) naj prijavitelji pošljejo na naslov: MLADIKA, »Fotografski natečaj 1991«, ul. Donizetti, 3 - 34133 TRST-TRIESTE, do 31. decembra 1991.

Izdelke bo ocenila komisija, ki jo sestavljajo Marjan Jevnikar, Marjan Slokar, Edi Žerjal in Sergij Pahor.

sredi ceste in si zraven žvižga, da je veselje! No, sem si rekel, ta konj je pa res nekaj vreden!« Sklonjen nad risbo, mi je potihem rekel: »En vic vam bom povedal!« Prisluhnil sem. »Veste, šla sva z direktorjem domov. Pri Magistratu nekdo bruha in direktor se obregne vanj, rekoč: Prekleta svinja, za kva maš pa r't!«

Kategorično pa je izjavil: »Preklinjanja in mastnega vica ne prenesem, das ertrag ich nicht!«².

Bila je valeta po diplomih. »Da vam ne pokvarim veselja, pridem.« Kadar je Plečnik prišel, je bilo to vedno med osmo in deveto uro in je dosledno pred polnočjo odšel. »Piti zadostuje malo vina. Pijte ga z andahtjo³. Ljudje mislijo, da se ga morajo nažret. Ni prav tako. Vino mora biti dobro. V Pragi sem hodil v gostilno, kjer je bil gazda Slovenec in je bilo dobro domače vino. Zgodi se, da mora človek prebedeti vso noč, povem vam pa, da je zaradi vina, krokarije, nisem nikoli. Brat moj, Andrej, je silno grajal grdo razvado-domišljavost: Dva prideta v gostilno in že kličeta: Liter na mizo! In še pravijo: Pijan je kot krava. Ne delajmo krivice živali, ki ni nikoli pijana!«

Dva do tri deci vina, to je bilo največ, kar je Plečnik spil, še to ponavadi pred večerjo. Pred kosilom je pil samo ob posebnih prilikah, kot sem že opisal. Vina ni srebal. Napravil je požirek, potem pa je rad postavil kozarec na mizo in ga gladil z desnico od roba navzdol. Poznal je veliko jedi. Celo kralj Aleksander je bil presenečen. Povabil ga je na kosilo v dvornem vlakcu, z zagotovilom, da bo jedel, česar ni še nikoli. A Plečnik je povedal, da je že jedel in je povedal celo pravilno ime jedi. Govoril je tudi: »Kadar naročate jedi v gostilni, pazite, da boste naročili tiste, o katerih veste, da bodo dobro pripravljene. Pojesti morate vse, nikdar ne smete pustiti jedi ali pijače.« Ob zaključku nekega večera so ostale na pladnju torte itd. Plečnik mi je naročil, naj se »šajdesen« lepo zavije in izroči...

»Iz kruha se nikdar ne norčujte, ker ga boste sicer beračili. Kruhek je dar božji, naj bo kakršenkoli že!«

Na takih večerih je Plečnik vedno in družabno govoril. Prepričan sem, da je imel skrit namen, preprečiti sleherno preklinjanje ali kvantanje. Tega enostavno ni prenesel.

Zgodilo se je tole: Bil sem z njim v gostilni. Vstopi in prisede znana oseba, ki se je tisti večer začuda velikokrat pridušala. Zdelo se mi je prav oditi. Videč moj namen, je Plečnik plačal in odšla sva. Komaj sva bila zunaj, mi je rekel: »Se vam ne zdi, da je gospod pijan? Še nikoli ni tako govoril. Povabim vas na črno kavo, saj imate še čas, žena ne bo huda, če pridete malo kasneje. Jaz bom najprej povečerjal, vi boste pa itak do-

ma«. Pri veliki mizi v kotu velike kuhinje sva sedla. Posadil me je tako, da sem vse videl. Ko je pregledal pošto in časopisje, ki ga je čakalo na mizi, je Urška prinesla večerjo in Plečnik je začel jesti. Spregovorila nisva niti besedice. Bil sem v čedalje hujši zadregi. Vse sem že pregledal, pa sem začel opazovati Plečnika. Jedel je zbrano, ničesar bral, ampak gledal, kaj je in kako. Jedel je neslišno, kar se tiče ust in pribora. Ko je pojedel, je odlomil košček kruha in počistil krožnik. Ostala ni niti drobtinica. Nato je rekel Urški, da bova pila kavo. Kuhati in pripravljati kavo jo je naučil sam. Kakšen namen je imel Plečnik s to čudno večerjo, ne vem.

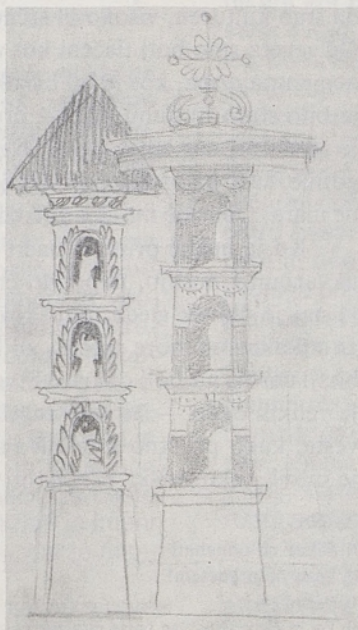
Premišljeval sem: Kot otrok ni živel v izobilju. Spoštovanja do tega daru božjega so ga naučil starši. Ali na Dunaju bi se lahko vsemu temu izneveril in se pokvaril. V Pragi je zlasti med vojno, po lastni izjavi, skoraj do bolečine stradal. V Ljubljani je jedel obilo, vendar samo dvakrat na dan.

Pri tem je pazil na popoln red; ker je vedel, da je kosilo pripravljeno, je bil tudi pravočasno doma. Zjutraj, okoli desete ure, je rad pojedel jabolko; tudi meni ga je ponudil s pripombo, da je zdravo. »Mlad človek mora veliko jesti — ni pa vseeno, kaj. Menze sem se naveličal, velikokrat sem bil raje lačen. Kaj ste jedli, lahko hitro opazite po posledicah. Sicer ne spada na univerzo, vendar glejte, da bo šlo od vas obilo, in to vsak dan. Tako si boste ohranili ljubo zdravje.«

Plečnik nas torej ni samo opozarjal, kakšen dar božji je kruhek, ampak se je po tem spoznanju tudi ravnal.

Povedal je: »Neka francoska kraljica je videla zbegano množico in ni vedela, kaj to pomeni. Povedali so ji, da ljudje nimajo kruha in so lačni. Kraljica pa odgovori: Če nimajo kruha, naj pa potico jedo. Pustimo to,« je zaključil, »ali to, da mečejo z ladij kavo v morje in požigajo pšenico, da se ne znižajo prodajne cene, ljudje pa stradajo! To je v vnebovpijoči greh, to se absolutno ne sme; maščeval se bo sam Bog!«

Plečnik je poznal človeka. Ob neki priliki je nam, študentom, zardil: »Kar se tiče javnih hiš, še na nobenega, ki je vanjo šel, nisem kamna vrgel. Menschlich, allzu menschlich ist das⁴... Sam pa nikoli nisem

Slovenska prosveta
in Zveza slovenske katoliške
prosvete

razpisujeta

XVII. tekmovanje
zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1991. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 768-189 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85.

reč interesom določene skupine ljudi, ki bi najraje videli, da bi Jugoslavija ostala enotna, pa naj bo kdorkoli na oblasti in ne glede na žrtve. Zato jim je trn v peti sleherna papeževa izjava v podporo Sloveniji in Hrvaški in nanjo vedno živčno, ihtavo in strupeno reagirajo, ker se čuti-jo prizadete v svojih interesih.

Socialistično stranko v naših krajih voli tudi mnogo Slovencev. Kako se ti počutijo ob takih dogodkih? Kaj menijo o prosrbski politiki De Michelisa in PSI? Taka politika je že povzročila preveliko število mrtvih v sosednjih republikah, da bi se še vedno vrteli okoli dvoumnih in generičnih izjav.

Izšla je knjiga

Stane Kos

Stalinistična
revolucija
na Slovenskem

II. del

Naprodaj je na upravi
Mladike

100.000

50.000

10.000 lir

»AKCIJA 10.000«

*S prispevki,
ki jih darujete
v sklad za kulturo,
dograjujemo naš dom
v središču mesta.*

*Zahvaljujemo se in
priporočamo.*

šel, to odločno izjavljam! Pazite na čast človekovo, ki jo ima edino človek. Pazite na svojo čast in na čast bližnjega se vedno ozirajte. Človeka je počastil sam Bog. Izgubiti čast, vzeti komu dobro ime, poslušajte, to se ne da popraviti. Zato bodite pri sodbah previdni. Sploh ne obsojajte, kot je pisano. Brat Andrej mi je rekel, da obsojajmo greh, ne pa človeka, ki ga je storil. Velike, da ne rečem vse nesreče je kriv napuh in pohlep, ki je v človeku in mu človek podleže. Zato je pametno in pravilno, da kratko malo sovražimo denar, komfort, blišč, itd., kar so viri greha. Mučijo se in garajo ljudje za vsakdanji kruhek, ni mogoče drugače, ali brezobzirno se borijo za denar, za blišč, za ženske, ker so lakomni in poželjivi. Prišlo bo do kruhoborstva. Majhen, reven narod smo in je preveč vsega tega (mislil je šol, študentov ipd.) in vam odkrito povem, jaz ne vidim kruha za vas. Zato vam pravim z vso resnostjo in verujte mojim izkušnjam: Motite se, ako mislite, da boste vi kruhek pojedli, katerega ste drugim odjedli! Ne, nikoli ga ne boste jedli, tistega kruha že ne! Štedite v mladosti, kajti samo to boste imeli na stara leta. Res je, jaz imam svojo gažo, sem brez skrbi, kar se tega tiče, predobro pa vem, kaj se pravi biti zunaj na burji in v viharju. O, bili so hudi časi, vendar nisem nikoli naredil, kar bi bilo proti moji vesti. Rekel sem znano krilatitico, ko sem bil na Dunaju: Kaj pomagajo zakoni, kaj predpisi, če pa so arhitekti in odgovorni pripravljeni narediti za denar, kar je proti njihovi vesti. Služkinja je prav tako človek, ne sme se ji narediti luknje, temnice. Arhitekt mora biti pošten človek! Kar je res, je res! O gospodu Vurniku niste slišali nobene denarne afere in o meni tudi ne!« (To je Plečnik silno poudaril in lahko sklepamo, da je ravno zaradi tega Vurnika spoštoval). Vnaprej je videl, kaj se bo dogajalo, zakaj nadaljeval je: »Vi ste cvet naroda in vedite, kaj se to pravi! Zato glejte, kaj delate in kako. Narod bo sojen po tem, kar da iz sebe. Jaz sem se vedno zavedal, da sem Slovenec, in tega se nisem nikoli sramoval. In sem toliko Slovana, da ne bom nikdar priznal, da bi bili Slovani manjvredna rasa, temveč kvečjemu več, ker imamo kvalitete, ki jih drugi nimajo: veliko slovanško dušo in smo edini, ki smo bratje med seboj. Sem pa proti zlorabi tega. Slovenci smo samonikel narod, gravitiramo bolj na zahod kot na vzhod, zato imamo posebno poslanstvo. Ne bom trdil kako, rečem le, da smo kulturni, visoko in srčno kulturni narod. Naša tla so kulturna. Od severa smo bolj tlačeni kot vplivani. Gotski duh je našemu tuj. Vehementna doba, kot je bil barok, ki je rušil in spravljal iz vida vse, kar je bilo staro in duhu tuje — brez ozira na vrednost in lepoto, ta doba je imela pri nas lahek posel. Ne čudim se, da se pri nas odkriva toliko gotike, sem pa proti obnavljanju v tem duhu. Mislim, da je naš narod ne mara. Opevajo mistiko gotskih katedral. Tudi ta mistika je meni tuja.«

Ko je nekoč prinesel načrt za novo cerkev, je rekel: »Že dolgo se ukvarjam z mislijo, napraviti čimbolj svetlo cerkev, približno naravi, ki naj jo človek gleda tudi skozi cerkvena okna, predvsem zelenje. To ga nikakor ne more motiti, ali bi ga vsaj ne smelo, saj se ravno v lepi božji naravi najbolj odkriva Stvarnik! Na obeh straneh sem naredil dvoje velikih oken — štirje evangelisti, viri prave, resnične svetlobe. Vi ne veste, kako prijetno se razliva svetloba v Pantheonu, velika, čudovita je misel, tako zviška razsvetliti prostor...«

1) Nikar ne odnehati

2) Tega ne prenesem!

3) Pobožno

4) To je človeško, vse to je človeško...

Dora Žebot Lavrenčič

Moj oče Franjo Žebot

Spomini Dore Žebot Lavrenčič na očeta ob 110-letnici njegovega rojstva

V pretekli zimi smo v Mladiki objavili v nadaljevanjih razgovor z dr. Matejem Poštovanom, ki je obujal spomine na dr. Antona Korošca in njegovo dobo. Takrat smo objavili tudi več dokumentarnih fotografij iz zapuščine nekdanjega narodnega poslanca in povojnega profesorja v Trstu Ivana Theuerschuha. Na nekaterih je bil upodobljen tudi znani štajerski javni delavec in narodni poslanec Franjo Žebot (oče prof. Cirila Žebota).

Kot odmev na te objave smo prejeli krajše spomine na očeta, ki jih je zapisala gospa Dora Žebot Lavrenčič, ki živi v okolici Londona. Zaradi zanimivosti jih radi objavljamo.

Franjo Žebot se je rodil 10. avgusta 1881 v Sevnici ob Muri, umrl pa je v Dachauu 13. aprila 1945. Že zelo mlad se je vključil v katoliško politično, narodno in socialno delo, ki ga je na Štajerskem vodil dr. Korošec. Leta 1908 je bil izvoljen za prvega predsednika Zveze slovenske mladine. Postal je časnikar in borec proti ponemčevanju. Leta 1923 je bil izvoljen za SLS v beograjski parlament, ponovno je bil izvoljen v letih 1925, 1927 in 1938. Od leta 1936 je bil podžupan v Mariboru, kjer je vodil tudi podružnico Vzajemne zavarovalnice. Kot poslovodečega župana ga je 9. aprila 1941 aretirala GESTAPO. Zaprt je bil v Mariboru, Gradcu, Salzburgu in Dachauu, od koder se je vrnil v Slovenijo na papeževo intervencijo marca 1944, vendar so ga Nemci decembra spet poslali v Dachau, kjer je umrl od tifusa.

Bil je prvi družinski poglavar, to smo otroci vselej čutili, čeprav je upravljanje doma in finančne posle povsem prepustil materi, ki je bila nežna in rahločutna, toda odločna žena. Razdelitev otrok na tri sinove in tri hčere se je odražala tudi pri starših — materini ljubljenci so bili fantje, dekleta pa smo poleg njene ljubezni uživale tudi veliko prednost pri očetu, ki je zavzemal do bratov strogo stališče, do nas deklet pa je bil vidno popustljiv. Kot najmlajši v družini mi je izkazoval posebno naklonjenost, kar sem večkrat znala diplomatsko izkoriščati, na primer kadar sem hotela pri »ateku« doseči, da je financiral moje želje za kakšno izredno počitniško avanturo. Ostali so za to vedeli in so me večkrat pošiljali k očetu kot posredovalko za vse. Oče je v tem videl mladostno uveljavljanje in me pri svojih prijateljih hvalil kot odločno osebo, kar sem seveda še dalje izkoriščala. V okviru dovoljenih meja, seveda. Pozneje sem spoznala, da je oče v mojem »junaškem« nastopanju videl svojo podobo, ki pa je nihče od nas v našem življenju še zdaleč ni mogel posnemati.

Spomnim se, kako sem ga kot štiriletno dekletce spremljala na kolodvor, ko je odhajal na parlamentarna zasedanja v Beograd in mi je pokazal svoj prvorazredni kupé, do katerega je imel pravico kot narodni poslanec. Prvič je to postal prav ob mojem rojstvu. Naš dom na Loški ulici št. 10 z vrtom ob Dravi je bil vedno poln ljudi. Že zjutraj so prihajali iz Maribora in dežele v očetovo pisarno, da ga prosijo za razne intervencije. Nobenemu ni odklonil pomoči in večkrat smo med družinskim kosilom z očetom pretresali razne primere: o kakšni vdovi, ki je čakala na pokojnino, o cesti, ki bi jo potrebovali deželani ob Muri. Zgodba o tej je postala najljubša očetova anekdota, kadar so bili zbrani okoli njega prijatelji: Beograd je bilo treba včasih nekoliko »prelisičiti«, in ko je oče ministru za ceste predložil v podpis načrt za cesto Šentilj-Veljka (tako nekako je glasil ta kraj), je imeni nekoliko »posrbil« v »Sveti Ilija - Vélika«, kar je minister brez nadaljnega podpisal.

Večkrat sem slišala tudi zgodbo iz začetka prve svetovne vojne. Ko se je k očetu v uredništvo Cirilo-

ve tiskarne zatekel za pomoč in nasvet šentiljski kaplan Mihael Golob, ki je izvedel, da so ga imele avstrijske oblasti na spisku P.V. (Politisch Verdächtig — politično sumljiv), je oče, ki je narodnoobrambno borbo na severni meji vse predobro poznal, stvar vzel resno in Golobu svetoval, naj se izseli v Ameriko. Pri tem mu je pomagal tako, da je sam odšel na okrajno glavarstvo zaprosit za potni list zase, češ da bo kot časnikar obiskal slovenske skupnosti v Ameriki. Ker ta še ni bila v vojni, je potni list z lahkoto dobil in z njim se je Golob srečno prebil v novi svet, odkoder je očetu nemudoma po pošti vrnil potni list. To je dober primer očetovega življenjskega gesla: Noben problem ni pretežak, če se ga lotiš z železno voljo.

Tu v Angliji sem srečala dva starejša gospoda, ki sta bila v očetovih parlamentarnih časih na začetku svoje časnikarske kariere kot parlamentarna dopisnika. Povedala sta mi, da je bil oče znan med časnikarji kot poslanec, ki se zna odločno postaviti za stvar svoje ožje domovine Slovenije v brk vsem Velešrbom. Kadar je bil on na vrsti, da govori, so navlili na zbornico in pripravili svoje beležnice. Med njimi moja znanca v Angliji, eden Beograjecan, drugi Zagrebčan. Oče je v veselih družbah tudi rad pripovedoval zgodbo o nekem slovenskem poslancu, kmečki grči (mislim, da mu je bilo ime Roškar), ki je dokaj ostro besedno izmenjavo med ministrom Pribičevićem in očetom v skupščini vzel kot osebno žalitev svojega prijatelja Žebota. Dvignil se je ogorčen s svojega sedeža in zavpil: »Ti, Pribičević, mi pa kar tiho bodi!« Še ena zgodba v očetovem širokem krogu prijateljev v parlamentu. Ko se je sestra Anka, ki so jo Nemci ob invaziji leta 1941 edino od Žebotov našli doma in jo deportirali v Srbijo s tisoči drugih Slovencev, znašla v vasi Guča, se je nekega dne pojavil v šoli, kamor so jih namestili, krajevni veljak in narodni poslanec, ki je slovenske begunce pozdravil in v isti sapi glasno povprašal: »Dali ima ovdje nekoga od Franje Žebota?« In sestra je nekaj dni uživala gostoljubnost njegove hiše.

(se nadaljuje)

Solidarnost manjšin s Slovenijo

Julija sta stranka francosko govorečih Aostancev Union Valdôtaine in Južnotirolska ljudska stranka v sodelovanju s Slovensko skupnostjo priredili vrsto pobud iz solidarnosti do Slovenije in z zahtevo, da Italija prizna novo republiko. Tako v Aosti kot v Bocnu so bila na vrsti srečanja slovenskih parlamentarcev s predstavniki oblasti in s časniki, kot tudi javne razprave.

Poslanec prof. Tomaž Pavšič se v Aosti zahvaljuje za tradicionalno »grollo« po predavanju na sedežu deželnega sveta. Na levi predsednik Union Valdôtaine prof. Alexis Bétemps, desno deželni tajnik SSK Ivo Jevnikar in poslanec UV Lucien Caveri (slika zgoraj).

Okrogla miza o Sloveniji v Kolpinghausu v Bocnu. Od leve: deželni tajnik SSK Ivo Jevnikar, poslanec SVP dr. Michl Ebner, podpredsednik slovenskega parlamenta odv. Vitodrag Pukl, deželni svetovalec SVP dr. Siegfried Brugger in poslanec v slovenskem parlamentu Žaro Pregelj (slika spodaj).

IVAN ARTAČ - SEDEMDESETLETNIK

Prve dni avgusta je na Opčinah praznoval 70-letnico prof. Ivan Artač. Uvrščamo ga med šolnike, ki so po vojni obnovljali slovensko šolstvo na Goriškem in Tržaškem. Vzgoji mladine je posvetil polnih 40 let, čeprav je imel pri tem precej težav, ker dolgo časa ni imel italijanskega državljanstva. Poleg poklicnega dela je sodeloval na radiu Trst A in bil član Radijskega odra. Kot dolgoletni odbornik Slovenskega dobrodelnega društva je vodil poletne šolske kolonije na Repentabru, v Dragi in Nabrežini. Na prosvetnem polju se je udeleževal kot režiser in pisec ljudskih iger, med katerimi so doživele viden uspeh: Pepče se ženi, Rdeča črta čez ograde in Blagovestnika z Vzhoda. Sedem let je urejeval šolsko glasilo na nižji srednji šoli na Opčinah Leteči zmaj. Napisal je učbenik za zgodovino za prve tri razrede nižje srednje šole: Človek in čas. Njegovo ime zasledimo tudi v koledarjih GMD ter med sodelavci Geografskega krajevnega leksikona za Tržaško.

UMRLA ANICA KRALJEVA

V Buenos Airesu je po dolgi bolezni umrla 28. julija javna in kulturna delavka Anica Simčič, vdova po primorskem političnem voditelju dr. Janku Kralju. Rodila se je 9. aprila 1905 v Biljani v Brdih in bila med prvo svetovno vojno begunka v Italiji. Študirala je v Ljubljani. Poročila se je na otoku Lipari, ko je bil njen zaročenec tam konfiniran pod fašizmom. Po vojni je emigrirala v Argentino in živela v Buenos Airesu in Bariločah. Pred boleznijo je bila zelo dejavna v slovenski skupnosti. Pisala je v tednik Svobodno Slovenijo o ženski in družini, daljše, tudi spominske sestavke pa je objavljala v Koledarju Goriške Mohorjeve družbe, Duhovnem življenju, Meddobju, Zbornikih Svobodne Slovenije in drugod.

UMRL DR. FRANC BAJLEC

V Buenos Airesu je 2. julija umrl politik, bivši prekmurski narodni poslanec Slovenske ljudske stranke dr. Franc Bajlec. Rodil se je 17. marca 1902 v Bogojini in si pridobil zasluge za tamkajšnje znamenito Plečnikovo cerkev, saj je arhitekta priporočil župniku Bašu. Pravo je doštudiral v Zagrebu. Znani so njegovi spomini na vojne dni, ki so izšli v reviji Vestnik v Argentini in so sprožili v emigraciji tudi hude polemike.

DSI začelo svojo redno sezono

V Peterlinovi dvorani v Trstu je Društvo slovenskih izobražencev začelo letošnjo sezono v ponedeljek, 7. oktobra, z odprtjem razstave Silve Bogatez, ki jo je predstavil tržaški škof Lorenzo Bellomi. Zakaj taka izjemna predstavitev, je jasno vsakomur, ki si je to

Škof L. Bellomi in Silva Bogatez.

zanimivo razstavo ogledal. Gre namreč za razstavo ščitnih ovitkov za knjige, ki so izdelani iz usnja in izredno bogato okrašeni. Pripravljeni pa so predvsem za liturgične knjige. Poleg teh razstavlja Bogatez tudi nekaj ikon, katerim se zadnje čase predvsem posveča. Otvoritev razstave je v Peterlinovo dvorano pritegnila številno občinstvo.

SLOVENSKI DAN V KANADI

V Boltonu pri Torontu je bil 28. julija 32. Slovenski dan, ki so ga kanadski Slovenci posvetili proglasitvi slovenske državne samostojnosti. Poleg kulturnega sporeda so se zvrstili govorniki: predsednik Slovensko-kanadskega sveta dr. Peter Klopčič, predsednik Kanadsko-slovenskega kongresa dr. France Habjan in minister za Slovence po svetu dr. Janez Dular.

RAZSTAVA V BENETKAH

V palači Ca' Tron v Benetkah so 7. septembra odprli razstavo Novejša slovenska arhitektura: vizija realnosti. Izšel je tudi katalog. Do pobude je prišlo ob robu beneškega arhitekturnega bienala, na katerem je uradno nastopala še »Jugoslavija«.

Otvoritev razstave ob začetku sezone je privabila v Peterlinovo dvorano številno občinstvo.

FESTIVAL V ŠTEVERJANU

21. festival narodnozabavne glasbe v Števerjanu, ki ga prireja društvo Se-dej in ansambel Hlede, je tokrat privabil »Med borovce« v Števerjan 22 ansamblov. Kot najboljši ansambel so bili nagrajeni Metalurgi iz Maribora. Med ostalimi nagradami naj navedemo nagrado za zamejski ansambel, ki jo je prejela skupina Zvezde, in nagrado za najboljšo besedilo — izpod peresa Saše Martelanca.

SLIKAR RAPOTEC 80-LETNIK

Slikar Stanislav Rapotec, ki se je rodil v Trstu, po vojni pa se je zelo uveljavil kot umetnik v Avstraliji, je 4. oktobra praznoval 80-letnico. V Ljubljani mu je priredil sprejem ministrski predsednik Peterle. Med obema vojnoma je Rapotec živel v Ljubljani in Zagrebu, med vojno pa je opravil nekaj obveščevalnih akcij med okupirano Jugoslavijo in bližnjim Vzhodom, ki so prišle v zgodovinsko literaturo.

Tretje srečanje izseljencev na Višarjah

Na Sv. Višarjah je bilo 4. avgusta tretje višarsko srečanje Zveze slovenskih katoliških izseljencev v Evropi. Udeležencem, med katerimi so bili predsednik slovenske vlade Peterle, minister Dular in vidni predstavniki za-

mejskega javnega življenja, je maševal slovenski metropolit msgr. Šuštar. O vstopu Slovencev v Jugoslavijo ter o medvojni revoluciji pa sta predavala zgodovinarja Janko Prunk in Boris Mlakar.

Predsednik Lojze Peterle med prijatelji na Sv. Višarjah.

LETOVANJE BENEŠKIH OTROK

Letovanje Mlada brizeza, ki ga že 15 let prireja za beneške otroke Studijski center Nedžža, je bilo letos v Dragi pri Trstu. Udeležencev je bilo 40.

LA COMUNITÀ SENZA NOME

Zveza slovenskih izseljencev iz Furlanije-Juljske krajine je izdala v italijanščini študijo Ferruccia Clavore in Riccarda Ruttarja La Comunità senza nome, La Slavia alle soglie del 2000 (Skupnost brez imena — Benečija na pragu 21. stoletja).

Zveza je imela 28. in 29. avgusta svoj 9. kongres v Torontu. Zborovalci so se odločili za preimenovanje v Zvezo Slovencev po svetu. Za predsednika je bil potrjen dr. Ferruccio Clavora. Podpredsednika sta Renzo Mattelig in Elio Vogrig, ravnatelj Renzo Mattelig, tajnik pa dr. Riccardo Ruttar.

STALINISTIČNA REVOLUCIJA II.

V Celovcu je izšel II. del Stalinistične revolucije na Slovenskem 1941-1945, ki obravnava obdobje od jeseni 1943 do pokolov poleti 1945. Uvod je podpisal Nikolaj Jeločnik iz Buenos Airesa, ki prevzema očetovstvo nad delom, ki je nastajalo 14 let in ga je spremljal psevdonim Stane Kos. Posebej se zahvaljuje za pomoč prof. Janezu Grumu in dr. Branku Rozmanu. Knjiga, ki je izšla v taki obliki kot prvi del, obsega 271 strani. Škoda, da ne prinaša tudi osebnega kazala.

LETOPIS

Tri slovenske škofije so izdale nov skupni slovenski cerkveni Letopis. Zamejstva pa, žal, sploh ne obravnava.

RADIO LONDON

Radio London je aprila praznoval 50-letnico slovenskih oddaj. Zadnja leta so na sporedu vsak dan od 12.00 do 12.15 in od 18.30 do 19.00, ob nedeljah pa od 11.30 do 12.00. Naslov slovenskega uredništva je: BBC, Slovene Section, P.O. Box 76, Bush House, Strand, London WC2B 4PH, England.

UMRL DR. IVO KOMJANC

V kraju Malcesine je 26. avgusta umrl upokojeni primarij fizioterapevtskega oddelka tamkajšnje bolnišnice, ugledni briški rojak dr. Ivo Komjanc. Rodil se je leta 1924 v Števerjanu, o njegovih priljubljenosti pa so pričali pogreb in spominski zapisi o njegovem človekoljubnem delu.

ŠMARNI MIŠA

Ob »Šmarni miši« v Reziji so bile od 8. do 15. avgusta kulturne prireditve. Med drugim so predstavili knjigo o folklorni skupini Val Resia. Govorili so župan Paletti, videmski pokrajinski odbor

V ČENSTOHOVI

Svetovnega dneva mladih v Čenstohovi se je 15. avgusta udeležil poldrugi milijon mladincev, med njimi več sto Slovencev, ki jih je papež Janez Pavel Drugi posebej pozdravil.

Naslednje dni so se srečani s papežem na Madžarskem udeležili tudi slovenski verniki. Na sombotelskem letališču je tako 19. avgusta sv. oče med drugim pozdravil Slovence iz matice in iz madžarskega zamejstva.

BAZOVIŠKI JUNAKI

Na bazovski gmajni je bila 8. septembra proslava ob 61-letnici ustrelitve bazoviških junakov. Pel je Tržaški oktet, govorili pa so pesnik Boris Pangerc, italijanski politik Sergio Minutillo in podžupan devinsko-nabrežinske občine Martin Breclj. V imenu slovenske vlade je venec položil minister za informacije Jelko Kacin.

Na samo obletnico je bila maša za dušnica v bazovski cerkvi. Tam je spregovorila pesnica Ljubka Šorli.

Spominski svečanosti sta bili še na pokopališču pri Sv. Ani v Trstu in v Prešernovem gaju v Kranju.

*Skavti in taborniki
ob bazovskem spomeniku*

nik Cum, predsednik Agencije za razvoj goratih področij D'Orlando in narodopisec Pavle Merku.

Od 13. do 15. septembra pa je bil v Reziji mednarodni posvet o ljudskih verskih pesmih v alpskem loku.

MAŠA V ROGU

Obletna maša za pobite domobrance v Kočevskem Rogu je bila 6. oktobra, in ne na obletnico lanske pogrebne in pravne slovesnosti. To zaradi vojne. Pri jami Pod Krenom je za veliko množico vodil somaševanje ljubljanski nadškof in slovenski metropolit dr. Alojzij Šuštar. Na sporedu so bile tudi kulturne točke, govore pa so imeli dr. Tine Velikonja, Marta Anžlovar in dr. Pavle Kogej.

MLADINCI SSK PRI GEN. SLAPARJU

Dne 9. avgusta je zastopstvo Mladske sekcije Slovenske skupnosti obiskalo center Teritorialne obrambe na lgu. Sprejel ga je general Janez Slapar.

Trije člani MS SSK so se avgusta udeležili mednarodnega seminarja mladih pripadnikov stranke Convergencia Democratica v Kataloniji.

ENOTNA LISTA

Za predsednika Enotne liste na Koroškem je bil izvoljen Andrej Wakounig. Reorganizirana stranka se je izrekla za povezovanje strank manjšin v Evropi in je zahtevala zajamčeno zastopstvo Slovencev v koroškem deželnem zboru ter avstrijskem parlamentu.

NE FACILAS ESTI... SLOVENO EN ITALIO

Tržaška Slovenka Anita Perič Altherr je izdala v Trstu v esperantu napisano knjigo o manjšinski problematiki *Ne facilas esti... Sloveno en Italio* (Ni lahko biti Slovenec v Italiji). Uvoda sta tudi v italijanščini in slovenščini, antologija leposlovnih del pa je v slovenščini in esperantu.

SREČANJE V VIDMU

V Vidmu je bilo od 13. do 15. septembra 3. zasedanje katoliških izobražencev Koroške, Slovenije, Hrvaške, Madžarske in Furlanije-Juljske krajine. Prvo je bilo pred štirimi leti v Stični, drugo pred dvema letoma na Koroškem. Naslov je imelo: Dolžnost krščanskih skupnosti pri gradnji nove Evrope. Med drugimi so govorili kardinal Silvestrini in Slovenca ekonomist dr. Mencinger iz Ljubljane ter prof. Miha Vrbinc iz Celovca. Udeležence sta pozdravila videmski nadškof Battisti in predsednik deželne vlade Biasutti.

TEOLOGA - SLAVLJENCA

Pri Sv. Vidu nad Cerknico je imel 11. avgusta zlato mašo upokojeni profesor dogmatike na Teološki fakulteti in pisec mnogih znanstvenih razprav prof. dr. Anton Strle. Pridigal mu je beograjski nadškof dr. Franc Perko. V zamudi zaradi vojne v Sloveniji pa je imel biserno mašo 18. avgusta v Radgoni upokojeni profesor na Teološki fakulteti, psiholog in pisec vrste knjig akademik prof. dr. Anton Trstenjak. Slavnostni govornik je bil naslovni škof dr. Vekoslav Grmič.

SREČANJE TREH DEŽEL

V Št. Pavlu v Labotski dolini na Koroškem je bilo 17. avgusta tradicionalno Srečanje treh dežel (škofije Ljubljana, Celovec, Videm). Med 5.000 romarji jih je bilo vsaj 3.000 iz Slovenije. Tamkajšnji benediktinski samostan obhaja 900-letnico, zato so v njem pripravili lepo razstavo.

TABOR KMEČKE ZVEZE

Tretji vseslovenski tabor Kmečke zveze — Ljudske stranke je bil 18. avgusta v Beltincih. Med govorniki so bili strankin predsednik in član predsedstva Slovenije Ivan Oman, predsednik Družbenopolitičnega zbora slovenskega parlamenta Ludvik Toplak in predsednik Slovenskih krščanskih demokratov ter slovenske vlade Lojze Peterle.

SLOMŠKOV SPOMENIK

Maribor je končno dobil javni spomenik škofa in narodnega buditelja, svetniškega kandidata Antona Martina Slomška. Odkritje je bilo 29. septembra pred stolnico. Govorili so županja Tovornikova, minister za šolstvo Vencelj, škof Kramberger in predsednik predsedstva Kučan. Sledila je maša metropolita Šuštarja in somaševalcev. Že pred tem je bilo v Mariboru več prireditev, posvečenih Slomšku.

MUŠIČEVA GALERIJA

Na Dobrovem v Brdih so 6. septembra odprli prenovljeno graščino, v kateri je zdaj stalna galerija 134 grafik Zorana Mušiča, ki jih je daroval sam umetnik. Izšel je tudi poseben katalog. V zgradbi so še druge razstave in gostinski obrat.

30. SREČANJE ZDOMSKIH IN ZAMEJSKIH DUHOVNIKOV

V Stični, torej prvič v matici, je bilo 20. in 21. avgusta že 30. srečanje slovenskih zamejskih in zdomskih duhovnikov. Mednje je prišel tudi metropolit dr. Alojzij Šuštar. O odnosih med Cerkvijo in državo v letih 1945-50 je udeležencem predaval dr. Tone Drobnič, o slovenski narodni dediščini pa dr. Matjaž Puc.

RAZISKOVALNI TABOR

Z javno prireditvijo v Ronkah se je 6. septembra končal 11. mladinski raziskovalni tabor Laško 91. Štiri raziskovalne skupine so preučevale Slovence v nižini pod Krasom in njihovo življenjsko okolje.

MSGR. PIRIH V AVSTRALIJI

Koprski škof msgr. Metod Pirih je avgusta obiskal slovenske rojake v številnih krajih po Avstraliji.

NAŠ PRAZNIK

Edini letošnji Naš praznik Slovenske skupnosti je 31. avgusta in 1. septembra priredila sekcija SSK iz Doline. Na njem so med drugim spregovorili mi-

nister za Slovence po svetu dr. Janez Dular, tajnik krajevne sekcije Sergij Mahnič, občinski odbornik SSK dr. Aldo Štefančič in deželni tajnik SSK Ivo Jevnikar. Na sliki minister Dular.

Nova podružnica HPO v Trstu

Predsednik openske Hranilnice ob otvoritvi podružnice v Trstu.

Openski hranilnici in posojilnici je po dolgoletnih prošnjah in naporih uspelo, da je odprla prvo podružnico, in sicer v samem tržaškem središču na trgu pred železniško postajo. Prostore je 27. septembra blagoslovil tržaški škof msgr. Bellomi, med številnimi govorniki pa je bil tudi italijanski minister za prevoze Bernini.

MIKLOŠIČEVO SLAVJE

Ob 100-letnici smrti slavista prof. Frana Miklošiča so mu postavili spomenik pred univerzitetno knjižnico v Mariboru. Govoril je član predsedstva Slovenije dr. Matjaž Kmecl. Miklošiču je bilo posvečeno tudi letno zborovanje slovenskih slavistov. V Ljutomeru so bile tudi slovesnosti, na katerih je govoril minister za kulturo dr. Andrej Capuder.

ZAKON O KULTURI

V veljavo je stopil deželni zakon, ki porazdeljuje 24 milijard lir za triletnje 1991-93, ki jih za kulturne in umetniške potrebe slovenske manjšine namenja vsedrjavni zakon za obmejna področja. Deželna svetovalska skupina Slovenske skupnosti je ob tej priložnosti izdala, Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček pa založil posebno brošuro z besedilom in razlago zakona ter ostalo dokumentacijo. Predstavitve je bila 28. septembra v Devinu. Govoril je deželni svetovalec SSK Bojan Brezigar.

I giorni della Slovenia

To, »Dnevi Slovenije«, je naslov knjige, ko jo je izdala založba E in jo posvetila vojni v Sloveniji ter sploh spoznavanju slovenskega vprašanja. Glavnina v njej je iz knjige Cankarjeve založbe Vojna za Slovenijo, ki je že izšla tudi v nemščini in angleščini.

Predstavitve je bila 18. septembra v Trstu, ko je spregovoril tudi predsednik predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan. Kučana je pred tem sprejel predsednik deželnega odbora Furlanije-Juljske krajine Adriano Biasutti, razgovor pa je imel še s predstavniki slovenske manjšine v Italiji.

DR. SONJA MAŠERA 80-LETNICA

Znana tržaška zdravnica in dolgoletna gonilna sila Slovenskega planinskega društva v Trstu dr. Sonja Mašera je praznovala 20. septembra 80-letnico. V Trstu je dolgo veljala za pravi pojem otroškega zdravnika.

VILENICA 91

Prve dni septembra je bilo v Lipici, Sežani in okolici mednarodno literarno srečanje Vilenica 91. Udeleženci so obiskali tudi Repentabor, kjer je bil literarni večer. Letošnja razprava je bila posvečena temi: Čemu pesniki v tem ubožnem času? Nagrado Vilenica je prejel Poljak Zbigniew Herbert, nagrado za esej pa Madžar Lajos Grendel.

Krekov simpozij

Slovenska teološka akademija in papeški zavod Slovenik sta septembra priredila v Rimu že 10. znanstveni simpozij. Posvečen je bil liku, delu in času dr. Janeza Evangelista Kreka. Zvrstilo se je 27 predavanj, ki so multidisciplinarno predstavila slovenskega politika in socialnega delavca. Poleg rektorja Slovenika dr. Maksimilijana Jezernika sta nosila skrb za znanstveno pripravo in organizacijo zgodovinar dr. Walter Lukan z Dunaja in dr. Edo Škulj iz Ljubljane. Na splošni avdienci 18. septembra je udeležence pozdravil papež. Medtem je izšel zbornik s predavanji z lanskega simpozija o škofu Jegliču.

ŠOLSKI CENTER

Slovenske višje srednje šole v Gorici so se z novim šolskim letom preselile v novi slovenski šolski center v ulici Puccini. Stavba še ni povsem dokončana.

ABANA BA STELA

V okviru Vseslovenskega misijonskega kongresa v Ljubljani, ki je zajel vso Cerkev na Slovenskem, je tudi na Tržaškem gostoval ansambel Albana Ba Stela — Otroci jutranje zarje iz Zambije. Vodi ga minoritski misijonar p. Miha Drevenšek, ki dela že 15 let v Zambiji.

UMRL KARLO VALENTINČIČ

23. septembra je umrl v Trstu dolgoletni odbornik Kmečke zveze in predsednik društva Rovte-Kolonkovec Karlo Valentinčič. Rodil se je leta 1916 v Trstu in vse življenje vrtnaril na Kolonkocu.

Slovenska
družina
ima
na mizi
mladiko

USMILJENKE V SLOVENIJI

Po 34 letih so slovenske usmiljenke ponovno uredile svoj sedež v Sloveniji, in sicer v Šentjakobu ob Savi. Zaradi povojnih razmer je bil zadnja desetletja v Beogradu.

SRAMOTILNI STEBER

Sramotilni steber proti škofu Rožmanu pred ljubljansko stolnico so avgusta umaknili. Zdaj raste tam drevo.

CERKVICNA NA KREDARICI

Na Triglavu so se začele pripraviti za izgradnjo nove kapele na Kredarici. Dne 21. avgusta se je tam zbralo 50 somaševalcev in 1.000 vernih planincev. Kapelico je dal postaviti že »triglavski župnik« Aljaž leta 1896, vendar so jo leta 1954 razstrelili.

SLOVENSKI DAN V ANGLIJI

V Bedfordu je bil 25. avgusta tradicionalni Slovenski dan, ki se ga udeležujejo Slovenci iz Velike Britanije. Svojo novo mašo je ponovil primorski duhovnik Bogdan Vidmar. Na kulturni prireditvi je bilo več točk. Govorila sta tudi župnik Stane Cikaneč in Dušan Pleničar, ki je obrazložil spomenico, ki so jo udeleženci naslovili na londonsko vlado za priznanje republike Slovenije.

POT

Na Sv. Gori je bilo 25. avgusta praznovanje ob 25-letnici gibanja Pot. Začelo se je s taborjenjem v Stržišču za mladinsko veroučno skupino, ki jo je vodil duhovnik Vinko Kobal. Ustanovitelj je tudi pridigal med somaševanjem.

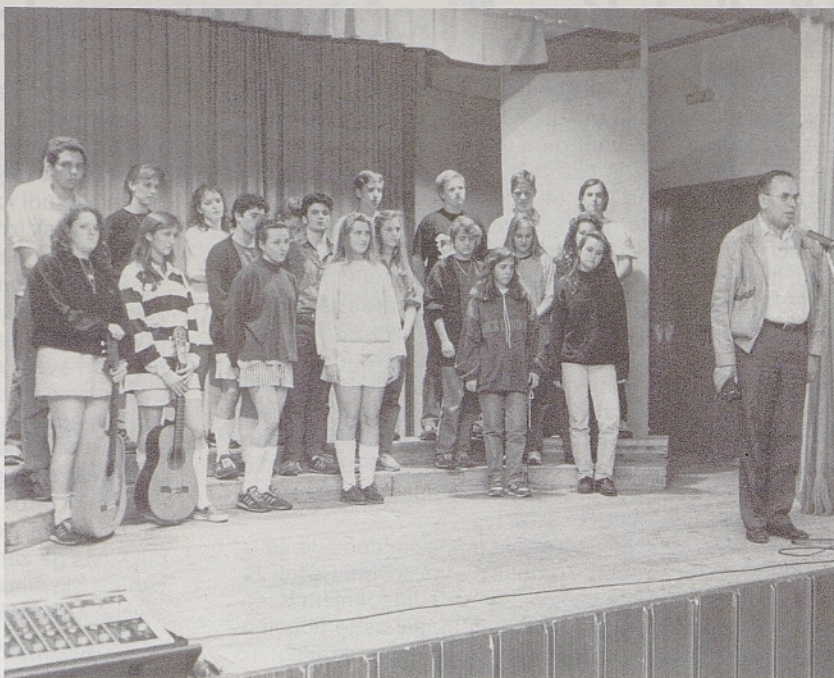
PLEČNIKOV KELLIHI

V opatijski cerkvi v Celju so 6. septembra odprli razstavo kelihov arh. Jožeta Plečnika. Prireditelji so jo načrtovali kot spremno prireditev ob Svetovnem slovenskem kongresu, a je vojna to preprečila. V Celju so spregovorili Spomenka Hribar, minister za kulturo Capuder, metropolit Šuštar in umetnostni zgodovinar Prelovšek.

SLAVNOST V WASHINGTONU

1. septembra je bila v Washingtonu slavnost ob 20-letnici posvetitve slovenske kapele v Baziliki narodov. Maševal je kardinal Hickey. Prisoten in govoril pa je tudi predsednik slovenske vlade Lojze Peterle, ki je bil tiste dni v ZDA. Dan prej je tam maševal v slovensčini mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej. Zbralo se je tisoč rojakov.

Rast XX na izletu v Sloveniji

Mladi Slovenci iz Argentine z Marjanom Lobodo v Finžgarjevem domu na Opčinah.

23 abiturientov Slovenskega srednješolskega tečaja »Ravnatelj Marka Bajuka« iz Argentine je bilo septembra na izletu v Sloveniji. Skupino RAST XX (šlo je za 20. »roj abiturientov«) sta spremljala Marjan Loboda in Ivana Tekavec. S seboj so prinesli abiturientski tiskani zbornik Zvesti svojim koreninam z uvodom pisatelja Zorka Simčiča. Mladi zdomci so si ogledali tudi Koroško, Goriško in Tržaško, kjer so bili 23. in 24. septembra.

ŠKEDENJSKI UTRINKI

V Etnografskem muzeju v Škedenju so 29. septembra odprli razstavo fotografij iz obdobja 1946-91, ki jih je posnel Mario Magajna in jim dal naslov Škedenjski utrinki.

ZDRUŽENJE KNJIŽEVNIKOV PRIMORSKE

Na prvem rednem občnem zboru Zdrženja književnikov Primorske, ki je pododbor Društva slovenskih pisateljev, je bila za predsednico izvoljena prof. Zora Tavčar Rebula. Doslej je bil predsednik prof. Boris Pangerc, tudi iz Trsta.

ZDOMSKI DIALOGI

7. številka mariborske kulturne revije Dialogi je posvečena zdomski književnosti. Lev Detela z Dunaja je pripravil spremno študijo in z izborom predstavil 17 zdomskih ustvarjalcev.

BREZARJEVO BREZNO

Pred Brezarjevim breznom pri Toškem čelu nedaleč od Ljubljane, kamor so komunistični likvidatorji poleti 1945 vrgli domobranske ranjence in mnoge zapornike iz Škofovih zavodov, je bila 29. septembra spominska komemoracija. Sledil je pogrebni sprevod do grobov, kamor so prekopali žrtve v Kucji dolini, nato je bila svečanost z mašo.

MILKO MATIČETOV NAGRAJEN

Narodopisec prof. Milko Matičetov je prejel v Tridentu mednarodno nagrado za etnografske zasluge, ki jo podeljuje tamkajšnji muzej.

ZENICE

Kot 154. izdanje Slovenske kulturne akcije v Argentini je izšel pesniški prvenec Toneta Rodeta Zenice. Knjigo je ilustriral sam avtor.

Vladimir Kos: Tisoč in dva verza iz japonskih otokov

Med slovenskimi izseljenci po zadnji vojni je imel najbolj razgibano in kulturno uspešno življenje Vladimir Kos, pesnik, esejist, misijonar med cunjarji v Tokiu, istočasno pa prof. angleščine in filozofije znanosti na katoliški univerzi v Tokiu. Doma je iz Murske Sobote, kjer se je rodil 1924, iz mariborske gimnazije so ga med vojno pregnali Nemci, iz ljubljanskega bogoslovja pa internirali Italijani, ostal je v Rimu in na Gregoriani doktoriral 1950 iz teologije. Po krajšem delovanju na Irskem se je preselil v Tokio in postal pravi Japonec s slovenskim srcem.

Pesniti je začel med vojno, na Koroškem je izdal novembra 1945 prvo razmnoženo pesniško zbirko sploh **Marija z nami je odšla na tuje**, leto pozneje pa v taborišču Peggez-Lienz na enak način izdano zbirko **Deževni dnevi**. Leta 1955 je izšla v Buenos Airesu prva Kosova tiskana knjižica **Križev pot prosečih**, ki je upesnitev 14 laviranih perorisb Franceta Goršeta.

Leta 1960 se začenja Kosova japonska doba, ko je izdal zbirko **Dober večer, Tokio**, s podnaslovom *Pesmi zate in — zame*. Papir je različnih barv, v dotedanjem Kosovem ustvarjanju pomeni pravi prelom, saj se je popolnoma vživel v japonsko miselnost, običaje in pokrajino. To je prva slovenska knjiga, natisnjena na Japonskem. Iz iste okolja sta še zbirki **Ljubezen in smrt in še kaj**, 1971, in **Spev o naši gori**, 1981; obe sta izšli pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu.

Pred kratkim je izšla Kosova peta tiskana pesniška zbirka **Tisoč in dva verza iz japonskih otokov**; spet pri SKA v Buenos Airesu. Knjiga obsega Uvodno pesem: *Uvajanje v praznik in štiri kantate (pesnik jih imenuje »kantilene«): Slovo noči od živalskega vrta v Uéno, Barvit oblak med oblaki, Še mi zletimo na Mesec in En del ceste v Hákata*. Zbirka je spet tako »japonska«, da je pesnik vsak del posebej razložil v opombah.

V Uvodni pesmi poje o pomenu besed, ki ustvarjajo, nas vodijo na pot »hrepenenja po večnosti«, nam »solže obrišejo z robčkom pomena«.

V prvi kantileni o živalskem vrtu je veliko lirične poezije, ko opeva zaprte živali, kako se nemirno premikajo po kletkah in čakajo dan. Istočasno je mislil pesnik na neodvisno slovensko državo in njen grb, saj piše v razlagi: »Uvodne besede petih delov te kantilene dajo simbole slovenskega grba«, ki je črni panter na srebrnem polju, grb nekdanje karantanske države. In nadaljuje: »Sedem prvih črk teh uvodnih besed... bere pesnik tudi v tem smislu: 'Vzvišena Srednica, Čuj Prošnjo, Neodvisno Slovenijo Posreduj!' Tej Vzvišeni Srednici milosti, Mariji, je posvečenih 31 kitic te kantilene«.

Izrazito religiozna je druga kantilena, v kateri opeva pomen sv. Zakramenta (Rešnjega telesa) za človekovo življenje, saj ga je Jezus ustanovil zato, da »nismo več mrtvaško sami«, da zajemamo iz njega »osvoboditev«, da se smemo na Njegovem srcu »odpočiti«. O obliki piše pesnik: »To kantileno tvori 14 sonetov, in vsakega en verz, ne nujno prvi, se po vrstnem redu (od 1 do 14) na koncu združi v petnajsti sonet«. Gre torej za sonetni venec z magistralom, vendar pa nima klasične oblike, ker so posamezne pesmi različno dolge in brez rim. Vsaka pesem ima za oporo japonsko pokrajino, mesto, goro, jezero v določenem času, vse pa je poduhovljeno in podano z enkratnimi primerami.

Tretja kantilena opeva polet vesoljske rakete Apollo 11, iz katere je 20. julija 1969 stopil Neil Armstrong na Luno. Pesem je zmagoslavje človeškega duha, ki se je lahko povzpел v vesolje, istočasno pa zahvala presveti Trojici za pomoč in tudi »za nas, da moremo slovensko čutiti, / dati svetu tudi tak izraz«. Zgodovinsko-tehnični podatki so spretno vdelani v besedilo in v zmagoslavni polet.

Zadnja kantilena se odigrava na cesti v Hákata, ki je vzhodni del velikega pristaniškega mesta Fukuoka. Silen promet iz pristanišča in proti njemu, toda »Naokrog pa dobri, stari svet / smehljaje zeleni«. Na robu stadiona čaka ptič selivec družico, da skupaj odletita proti jugu. Tovornjak zmečka v avtu finančnika, ki se je hotel ločiti od žene, ker se je preveč posvetila otrokom. Zaljubljenca sedita kraj ribnika in kujeta načrte za bodočnost. V bolnišnici se je rodil otrok »in sonce smehlja se z materjo / čudežu, ki mu pravimo le / življenje«. V parku prisede k upokojenču, ki sta ga zapustila odrasla otroka. In dogovorjeno srečanje s slovensko študentko, ki mu jo je priporočila mati, srečanje dveh Slovencev v tujem svetu:

»Gospod?« in »Gospodična?«
dve vprašanji, stisk roké, dva Slovenca
v širnem, tujem svetu,
dih zemljé,
ki ni mu treba stavčnih zvez
za vstop v srcé,
ne ideologije za zvezo.

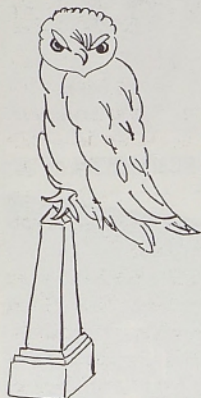
Kosova zbirka je izreden dosežek v njegovem ustvarjanju, nov dokaz, da spada Kos med izbrane sodobne slovenske pesnike, v snovi pa jih presega. Ker živi vsa povojna leta daleč od domovine, ne more spremljati njenih pesniških dosežkov, vendar pa je njegov jezik takó sodoben, svež in življenjski kakor pri redkokaterem domovinskem pesniku. Stara japonska kultura, japonska miselnost in pokrajina so ga tako pognetli, da brez razlage ne moremo v celoti doumeti vseh teh značilnosti.

Tako je na eni strani ustvaril doživetvo religiozno liriko, ki je himna božjemu stvarstvu in slavospev sv. Zakramenta, v katerem je Jezus ostal med ljudmi, da jih vodi s seboj. To je doživeta izpoved, brez narejenosti ali pridigarstva, prepletena s svežimi primerami. Na drugi strani pa zna pesniško poustvariti polet na Luno, živalski vrt ponoči in vsakdanje življenje na japonski cesti sredi velemera.

Vso knjigo preveva pesnikova duhovnost, ljubezen do vsega živega in narave, pa tudi ljubezen in skrb za slovensko domovino in slovenske ljudi. Nekaj posebnega je njegov jezik, ki je izbran in se mu kar preliva po verzih. Njegove primere iz japonskega sveta so sveže, mnogo povedne, enkratne. Samo primer:

Kot prakitajski kúliji
oblaki iz pristanišča nosijo deževje
in bosih nog, z neslišnimi koraki
ga vlačijo
v skladišče tam za drevjem

Kosovo knjigo Tisoč in dva verza je z ornamentalnimi in predmetnimi risbami japonske pokrajine opremila pokojna slovensko-argentina slikarka Bara Remec.

AGENCIJA ZA POMIRJENJE ŽIVCEV

Razglas odbora za ustanovitev Komunističnega parka na Krasu

»Dragi tržaški rojaki, borci proti fašizmu, v teh žalostnih dneh, ko v Sovjetski zvezi divja kontrarevolucija, v Sloveniji pa vlada fašizem, se je na Tržaškem osnoval odbor za očuvanje naše slavne komunistične preteklosti in v ta namen ustanovil delniško družbo SRP IN KLADIVO. Ta si je kot svojo prvo nalogo določila zgraditev »Komunističnega parka« na Krasu.

Med tovariši iz Križa, Proseka, Opčin, Trebč, Padič in Bazovice še tečejo razgovori o lokaciji tega parka. Ponudb je veliko: tako je neki tovariš iz Trebč ne samo ponudil svojo parcelo, ampak želi biti v parku tudi pokopan. Park bi bil seveda krog in krog obzidan proti srnam in reakciji, v njem pa naj bi bile zasajene smreke in breze, v pristnem sovjetskem vzdušju.

V parku bodo častno shranjeni predvsem kipi tistih velikih borcev za komunizem, ki jih zdaj v Rusiji zasramujejo. Tako boste lahko videli ponosno stati na naši kraški gmajni Djerdjinskega, Stalina, Lenina, Kalinina, Sverdlovskega in druge.

V ta namen je odpotovala v dežele socializma posebna delegacija, da se dogovori o prenosu spomenikov. Njena naloga je strašno težka, če upoštevamo fašistično vzdušje, ki vlada tam. Prenašati mora vsakovrstne žalitve. Tako so tovarišem rekli v Moskvi: »Prej bi bili prišli in odnesli tiste tovariše še žive!« Ob razbitih kipih naših velikanov pa se godijo prava svetoskrunstva. Na zvrnjenem kipu Djerdjinskega pred Lubjanko v Moskvi se igrajo otroci. Neki kmetič v Litvi je dal eno Leninovo nogo za vogalni stebrič svojega kokošnjaka. V Ukrajini pa si je neki električar prekucnil pred hišo Stalina, da na njem sedi zvečer in igra na karte. Da niti ne govorimo o tem, kaj delajo s temi kipi na Češkem. Kako je neka Čehinja zasadila v veliko Stalinovo uho paradižnik...

Vsi ti tovariši morajo spet priti do svoje časti. In bodo prišli v našem parku, kar bo tudi turistična pridobitev za naš Kras. V njem bodo seveda upoštevani tudi naši revolucionarji.

Tisti Tito, ki so ga odstranili v palači Skupščine v Ljubljani, je že na poti. S Kardeljem so težave, češ da mora ostati pred univerzo, dokler je ta univerza taka, kakršna pač je. V dogovarjanju smo za velik Kidričev bronast kip tam za Cankarjevim domom. Pa postavljajo pogoj, da ga moramo v parku postaviti s štruco pod pazduho (pred leti mu je namreč neka nesramna ljubljanska srajca vtaknila pod pazduho štruco kruha). Pač pa utegnemo dobiti za park spomenik, ki je z dvignjenim prstom kazal v Ljubljani na leglo reakcije, na škofijo, pa ga je fašistična ljubljanska občina dala pred kratkim odstraniti.

Nekateri tovariši so za to, da v parku ne bi smela manjkati, v spomin na revolucionarni maj 45. lepa mala jama (»fojbica«). O tem še teče razprava.

Vsekakor akcija za Komunistični park se je začela.

V ta namen odbor misli angažirati tudi »Rifondazione comunista«, senatorja Spetiča in po možnosti radio Opčine.

Smrt fašizmu-svobodo narodu!

Odbor za postavitve
Komunističnega parka na Krasu

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38 - Tel. 040/54390

Dom in delavnica:

TRST, Ulica D. Chiesa, 91 - Tel. 040/571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!

LISTNICA UPRAVE

DAROV I V TISKOVNI SKLAD

Marica Škrbec - Kanada 9.320 Lir; Davorin Devetak - Trst 7.000 Lir; N.N. - Maribor 20.000 Lir; Jože Strgar - Črnuče 5.000 Lir; Tone Zrnc - Toronto 21.000 Lir; Verena Korsič Zorn - Pariz 8.200 Lir; Janko Krištof - Pliberk 8.000 Lir; N.N. - Gorica 100.000 Lir. Nereo in Štefka ob smrti Piera Callina 50.000 Lir. Elda Veljak Doles v spomin prof. Maksa Šaha 20.000 Lir.

Vsem prisrčna hvala!

Crescendo

GRAFICENTER

POSOJILNICA OPČINE

Od leta 1909 uspešno
delamo za vašo rast.
V osemdesetih letih smo
z vami zrasli tudi mi.

...tudi v Trstu

Trg della Libertà, 5